

REVISTA CULTURII MOZAIC

APARE BILUNAR

ADMINISTRAȚIA : str. Sfânta Vineri nr. 9 — tel. 15.50.90. REDACȚIA : București, str. Popa Rusu nr. 24 — tel. 11.80.80

Anul XXXV
Nr. 698
1 SEPTEMBRIE 1990
11 ELUL 5750
12 pag. 3,50 lei

Mesajul de Roș Hašana și Iom Kipur 5751 adresat de Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen comunităților evreiești din România

Tubiți frați și surori !

Calendarul nostru național nu începe cu luna Tisri, lună în care serbăm primăverii Roș Hašana — Anul Nou. El începe cu Nisan, „luna primăverii” פסח, pe care textul versetului 12, 2 din Cartea Exodului o definește limpede: „Luna aceasta este pentru voi capul lunilor, ea este cea dintii dintre toate lunile anului”.

E și firesc. Luna păsirii de la robie la libertate, luna ieșirii din Egipt începe istoria noastră națională. De atunci începe viața noastră ca popor. Nisan e deci cea dintii pagină a calendarului nostru.

Și totuși... Cu șase luni mai tirziu, în ajun de toamnă și nu la începutul primăverii noi serbăm Anul Nou — Roș Hašana, Capul Anului, ne adresăm urări de „a fi înscrisi în Cartea vieții celei bune” și, ceea ce e mai semnificativ, nu conținem a ne ruga. E drept, evreul se roagă în fiecare zi de trei ori, dimineața, la apus de soare și seara. Când se apropie însă „Zilele Judecării”, în miez de noapte și în zori de zi, trimisul obștii bate în ferestrele caselor și strigă: „Evrei, treziți-vă să-l slujiți pe Dumnezeu”.

Pentru cine ne rugăm? Pentru noi înșine? Pentru poporul nostru? Deschideți cărțile de rugăciune dedicate acestor zile și veți găsi nenumărate rugăminți pentru omeniirea întreagă, pentru toate noroadete. Judecata cerească hotărăște soarta tuturor ființelor umane care „trece înaintea ei ca turma înaintea păstorului”.

„E ziua gestației lumii”. Gestație, nu naștere. Începând cu această zi a început și procesul de gestare a unei lumi care e menită să se nască, o lume a dreptății, o lume care, după „durerile facerii”, după gestație, se va naște și va fi așa cum o dorește Creatorul, o lume în care „nelegiuirea, precum fumul se va risipi”, o lume în care „domnia împilării va dispărea de pe acest pământ”.

Să conchidem deci.

Roș Hašana și Iom Kipur sînt sărbători cu caracter eminamente universalist. Așa ne-am pomenit noi de cînd trăim în această lume. Un popor mic și slab care se zburcîm să salveze omeniirea întreagă. Cu umorul nostru plin de autoironie ne dăm noi înșine epitetul de „Welt-farsorger” — grijiile de omniere lumii. Întreaga noastră istorie, profetii noastre, eroii și martirii noștri, totul e o epopee în slujba unei mărețe idei. E ideea-cheie a tuturor rugilor acestui popor și o judecă care, pînă la urmă, nu e numai iudaică, ci al omeniirii întregi. „Să dregem lumea” e ideea care străbate ca un fir roșu toate rugămințile noastre. Lumea aceasta în plină gestație s-o îndreptăm. Să n-o lăsam să devină o junglă. Să ne rugăm, să ne luptăm ca lumea întreagă să nu mai

(Continuare în p. 5)



■ Eminența Sa rostindu-și predica

50 DE ANI DE LA DICTATUL DE LA VIENA

La împlinirea unei jumătăți de secol de la Dictatul de la Viena, cînd Hitler și Mussolini au răpit Transilvania de nord de la România și au dat-o Ungariei, au avut loc în România mari comemorări, care au cuprins între-gul popor.

Federația Comunităților Evreiești a organizat un serviciu religios în memoria celor peste 150.000 de evrei din nordul Transilvaniei care, în primăvara anului 1944, au fost deportați de fasciștii maghiari și exterminați în cuptoarele de la Auschwitz. Comemorări au avut loc și la Iași, Cluj și în alte localități.

Ambasadorul Statului Israel, ambasadorul Venezuelei și reprezentantul diplomatic al Statelor Unite, senatori, oameni de cultură și știință, evrei și ne-evrei, au luat parte la această solemnitate.

Predica Eminenței Sale

„ZAHOR” — „Aminteste-ți cite ai pă-timit de pe urma lui Amalek” (Deutero-nomium 25, 17), e chemarea multimi-lenară pe care Dumnezeu o face către greu încercatul popor evreu care n-are voie să slăbească memoria, căruia „LO TIȘCAH” (Ibid. 25, 19) nu-i este îngăduit să uite ce ne-a făcut AMALEK.

Întreg poporul român, toate naționali-tățile conlocuitoare în această țară, în această zi de doliu, la împlinirea unei jumătăți de veac de la Dictatul de la Viena, împlinesc acest comandament bib-lic.

„Dictatul de la Viena”? Doi fasciști, Hitler și Mussolini, au ciopîrțit România, răpindu-i Nordul Transilvaniei, după ce, mai înainte, un fascist și un comu-nist, Hitler și Stalin, au făcut același lucru cu străvechia provincie românească, Basarabia.

Rezultatul? Șase sute de mii de morți români într-un război nelegiuit, patru sute de mii de evrei uciși la Auschwitz, la Iași, în Transnistria etc., de către fas-ciști maghiari, germani și români.

(Continuare în p. 5)

POPORUL CĂRȚII

„În limbile semitice vechi, termenul de «cunoaștere» nu înseamnă niciodată, ca la noi, o operație pur obiectivă a spiritului: înima participă și ea și implică totdeauna atât complicitatea cu obiectul, cit și o anu-mită putere asupra lui. Pentru om, a cunoaște răul înseamnă deci, totodată, a deveni conștient de relele instincte care se ivesc în el și care îl înclină să facă rău...”

JEAN BOTTERO

Așa este numit, de veacuri, poporul evreu: cel care a dat omenirii „Cartea Cărților”, adică Biblia. Dacă zăbovim asu-pra acestei expresii, înțelegem însă că ea spune mai mult decît alt: „poporul Cărții înseamnă „Poporul Cuvîntului”.

Nu numai ideile, dar nici cuvintele nu pot fi închise într-o carte. Într-o carte nu se află decît litere, care simbolizează sunetele vorbirii. Cuvîntul este unitatea intimă dintre sunetele vorbirii și înțelesu-rile gîndirii. Numai citirea poate să recon-stituească literale în sunete ale vorbirii și să re-producă, astfel, ideile consemnate într-o carte. Literele nu sînt decît un mij-loc mnemotehnic care prelungește memo-ria culturilor orale.

Înțeleptii care au scris Biblia și-au dat seama că litera, care se adresează minții, este mai potrivită monoteismului lor spi-ritual, decît imaginea, care stimulează sensibilitatea. La puritatea spirituală a monoteismului lor se gîndeau ei cînd au scris: „Să nu-ți faci ție chip cioplit și scris: „Să nu-ți faci ție chip cioplit și în nici oricât chip, care se află sus în cer și jos pe pămînt, în apă și sub pă-

mint”. De transformarea ideilor în idoli le era teamă atunci cînd au interzis orice fel de imagine asemănătoare ființelor cunoscute sau necunoscute.

Spre deosebire de imagine, litera, care, prin convenționalitatea ei, a depășit de mult pictograma, nu se mai adre-sează văzului, ci auzului, adică vorbi-rii prin care citim. „Se citește cu urechea, căci a citi înseamnă a asculta ceea ce ce-lălalt a scris, înseamnă a recolta sunetele fixate grafic”.

Ideile, fiind spirituale, nu pot să locu-iască în nici un fel de spațiu: ele nu pot decît să dureze în timp, atîta vreme cît se desfășoară vorbirea prin care citim sau prin care discutăm. În iudaism, avantajul literii constă în minima ei spațialitate. Revault d'Allonnes observă că „scrierea este deja miniatură, reducerea spațiului, deschiderea spre discurs, spre durata lec-turii și spre interiorizarea reprezentări-lo”.

HENRI WALD

(Continuare în p. 7)

Întrevedere cu delegația senatorilor americani

Vineri 31 august a.c., Eminența Sa dr. Moses Rosen, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, a fost invitat de către senatorul Robert Dole, șeful delegației de senatori americani care ne-au vizitat țara, la o întîlnire cu membrii acestei delegații.

Au participat la întîlnire senatorii Alphonse M. D'Amato, Don Nicles, Connie Mack, John Warner, Jake Garn și Steve Symms.

Au mai luat parte Excelența Sa am-basadorul S.U.A. la București Alan Green jr. și însărcinatul cu afaceri Larry Napper.

Convorbirea a avut ca subiect:

a) Schimb de păreri asupra actualei si-tuații a țării și sprijinului de care tinăra democrație a României are nevoie din

(Continuare în p. 5)



Sanctuarul Cărții la Muzeul Israelu-lui, adăpostind Manuscrisele de la Marea Moartă

MERIDIANE • MERIDIANE • MERIDIANE

Registrul supraviețuitorilor

În Statele Unite a fost inițiat și a început să fie pus în aplicare proiectul unei lucrări remarcabile: „Registrul național al supraviețuitorilor evrei ai Holocaustului”.

Recent a apărut primul volum: o impunătoare carte cu o simplă copertă gri.

Benjamin Meed, devotatul președinte al Federației supraviețuitorilor evrei ai Holocaustului, este animatorul acestui proiect devenit realitate. Volumul include primele 28.000 din totalul celor 65.000 de nume, adunate de inițiatorii lucrării, alii supraviețuitorilor din Statele Unite ale Americii și Canada.

Dar, așa cum a subliniat dl Meed, în cursul unui interviu, este imperios necesar să se scrie numele celor rămași în viață, cât mai repede posibil. Împlatate dintre supraviețuitorii de azi în viață nu vor mai fi, probabil, în următorii zece ani. Dl Meed, care a venit în America după război, a vorbit emoționat despre misiunea sa. Printre alte funcții pe care le-a îndeplinit în cadrul comunității evreiești a fost aceea de președinte al Consiliului pentru Memorialul Holocaustului, muzeu care se construiește la Washington, fiind proiectat să-și deschidă porțile în 1993.

El spun că n-a fost att de

groaznic — se referă dl Meed la cei care neagă Holocaustul. Ei spun că și alții au suferit. El spun că tragedia n-a fost exclusiv a evreilor, că li s-a întâmplat la fel și altor popoare. Dar distrugerea noastră nu a fost la fel. A fost cu totul a parte. Noi am fost uciși pentru simplul fapt că ne-am născut evrei”.

Dl Meed, el însuși supraviețuitor al Ghetoului din Varșovia și stabilit în prezent la New York, își sintetizează obiectivul: „Doresc să las o documentare completă privitoare la fiecare supraviețuitor. Acum este ceasul al 12-lea”.

În introducerea volumului se subliniază că „registrul atestă existența noastră în lumea întinericului”. Cartea va fi distribuită marilor biblioteci publice, centrelor comunitare evreiești, muzeelor din lumea întreagă, universităților și instituțiilor de studiere a Holocaustului. Ea nu va fi comercializată.

„Fiecare supraviețuitor — a adăugat dl Meed — trebuie să simtă că, într-o zi, nepotul său va avea posibilitatea de a deschide această carte și de a vedea rădăcinile familiei sale. Acel nepot va fi foarte dezamăgit dacă bunicii — supraviețuitori ai lagărelor morții — nu-și vor fi înscris numele în acest registru”.

200 de ani
de viață evreiască în Canada

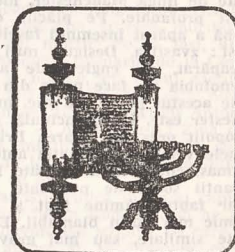
La Muzeul Canadian al Civilizației, din orașul Hull-Quebec, a fost deschisă, în primăvara acestui an, expoziția „Două secole de viață evreiască în Canada”, fiind accesibilă până la 16 septembrie 1990. La realizarea ei s-a lucrat intens timp de trei ani, sub directa îndrumare a doamnei Sandra Morton Weizman.

Diversele exponate — cca 300 — confirmă existența unei populații evreiești implicate în toate aspectele vieții socio-culturale a țării. Ele cuprind o arie întinsă de preocupări, stări și condiții, de la simplu la sumptuos, de la o existență obișnuită la una neobișnuită... cu referiri la traiul cotidian și la ritualuri... Sint de semnalat dintre exponate: un baldachin de căsătorie, din mătase albă, brodat cu frunze de aur, datînd din anul 1864, executat la Tem-

plul Emanuel din Victoria; o pălărie de cowboy datînd din anul 1930, produsă la singura fabrică de acest gen, fondată de Judah Shumacher; o broderie realizată în anul 1771 de către o fetiță de numai opt ani, Elisabeth Judah, din orașul Quebec; un plic cu trei despărțituri pentru azimă, brodat în jurul anului 1920, de către Sally Spindel și utilizabil la ceremonialul serilor de Seder șel Pesah, precum și alte obiecte.

Istoria trecută și prezentă a comunităților evreiești din Canada este înfățișată vizitatorilor și prin videocasete.

În final, expoziția, după popasuri în principalele muzee din New York și Canada, va ajunge în Israel, la Muzeul Diasporei Evreiești, „Beit Hatefutot”, din Tel Aviv, aducînd mărturia celor 200 de ani de viață evreiască în Canada.

Preț al
inteligenței

Faima moșavului (moșav — un fel de întovărire agricolă) „Șorașim”, din Israel — fondat de un grup de tineri cu o înaltă pregătire tehnico-științifică și care au făcut Alia din S.U.A. și Canada, acum mai bine de un deceniu — a depășit, în ultimii ani, hotarele Israelului. Producția sa de echipamente medicale, într-o gamă variată și de înaltă tehnicitate, se bucură în lume de multă prețuire. Moșavul a făcut primii săi pași acum 12 ani, cînd un grup de specialiști au luat inițiativa realizării unor aparate medicale specializate. Foarte repede, creativitatea, inteligența au intrat în acțiune, specialiștii gîndind un bun teren de activitate. Pe atunci, „Șorașim” era primul pe acest tărîm. În prezent, multe kibbuturi i-au urmat exemplul, iar astăzi există o adevărată concurență în producerea unor variate și sofisticate echipamente de acest gen. Și totuși, „Șorașim” rămîne în frunte. Din toate colțurile Israelului și, foarte adeseori, de peste hotare, sosesc aici grupuri de vizitatori, ca să cunoască viața moșavului, pe producătorii săi și, tot aici, au loc, periodic, seminarii, discuții, prilej pentru creatori de a împărtăși date despre stadiul și rezultatele unor cercetări. Nu de mult, ei au lansat pe piață un aparat de ecografie cerebrală, denumit „Cerebro-Trac”, în stare să decodeze, într-o fracțiune de secundă, procesele ce au loc în creier. În cazul unor intervenții chirurgicale, cu ajutorul lui „Cerebro-Trac”, medicul este avertizat în privința dereglărilor ce intervin în zona creierului. Multe spitale au și achiziționat aparatul, care mai are și avantajul unui volum foarte redus.

Un congres la Leipzig

Aproximativ o sută douăzeci de participanți, printre care un număr de oaspeți din Republica Federală Germania, s-au adunat recent la Leipzig, unde au discutat, pe bază de referate

și ample citate și exemple din Biblie, despre poziția femeii evreice în tradiție și actualitate.

Hannah Gath, din Tel Aviv, a schițat, în referatul ei, însemnătatea personajelor feminine, de pildă, cea a străbunicelor, consemnată în cartea I a Torei (Geneza) și a dat răspunsuri la întrebările referitoare la rolul și situația femeilor în societatea modernă israeliană.

Miriam Brassloff, din Zürich, a vorbit despre actele de binefacere ale femeilor și despre gîndirea socială în rîndul evreilor. Ea a prezentat, ca și Jana Marcus, din Berna, un aspect al continuității de fond dintre activitatea socială a femeilor evreice contemporane și tradiția lor istorică. Jana Marcus a subliniat că și în zilele noastre este foarte plăcut și convingător să descoperi, alături de tine, personaje feminine aidoame celor biblice și să le poți înțelege ca figuri semnificative ale istoriei noastre.

Programul, care a fost realizat, din capul locului, cu sprijinul comunităților religioase evreiești, s-a încheiat cu un serviciu divin, condus de rabinul local din Hanovra, Henry G. Brandt, oficiar în sinagoga din Leipzig.

STIRI DIN BALCANI

În Bulgaria a luat ființă, la 17 martie 1990, Organizația Evreilor din această țară, denumită „Șalom”. Avînd nobile scopuri culturale și sociale, ea este deschisă tuturor celor care înfățișează aceste scopuri.

„Șalom” este continuatoarea Organizației sociale pentru cultură și învățămînt al evreilor din Bulgaria. În acest sens, ea a preluat și periodicul bilunar „Evreiskî vestî”, ca și anuarul. Președinte al organizației a fost ales Eli Schwartz, care a intrat în 120 de voturi, față de contracandidatul său, acad. Azaria Polikarov, cu 80 de voturi. Consiliul de conducere are 20 de membri, iar Comisia de revizie 5 membri. Au fost adoptate platforma, statutul și declarația organizației.

În Platforma Organizației Evreilor din Bulgaria, „Șalom”,

stă înscrisă „...lupta împotriva principiilor totalitarismului și a metodelor de comandă și administrative...”, împotriva politicii de asimilare a minorităților... împotriva fascismului, sovietismului și antisemitismului”. Organizația va stimula inițiativa constructivă în domeniile social, cultural și economic.

Într-o țară vecină cu Bulgaria — și anume, în Turcia —, se fac pregătiri pentru aniversarea venirii evreilor în această țară, din Spania, în urmă cu 500 de ani. Imperiul otoman a deschis brațele primitor numeroșilor refugiați în fața prigoanei. Așa s-au născut comunități înfloritoare în Izmir, Bursa, Edirne și în alte orașe; inclusiv în cele de pe teritoriul Greciei și Bulgariei aflate atunci sub stăpînire otomană. Caracterul festiv ce va fi conferit acestei aniversări îl denotă și punerea în acțiune a unor mijloace de reclamă costisitoare, lucru justificat, bineînțeles, și de rațiuni turistice.

După date statistice oficiale, în Turcia locuiesc 22.000 de evrei concentrați în majoritate în Istanbul. Școala evreiască din acest oraș este frecventată de 400 de copii, avînd excelente condiții materiale — bază sportivă modernă, diferite cluburi, grădini.

Evreii din Turcia se ocupă cu comerțul, îndeosebi în domeniul textil. Am înțeles însă și evrei soferi de taxi, funcționari, studenți. Uniunea Evreilor din Turcia se bucură de un real prestigiu. Ea întreține relații fructuoase cu diferite organizații din Israel. Figura dominantă a comunității este rabinul David Aseo. Din păcate, răzbat și în această țară voci antisemite. Printre cei mai extremiști se numără fundamentalistii, conduși de Ibrahim Hamil Celik.

Nota de față este o invitație pentru participarea la apropiata festivitate dedicată prezenței evreilor sefarzi, timp de o jumătate de mileniu, pe meleagurile Turciei.

Dr. VITALIE TEODORU

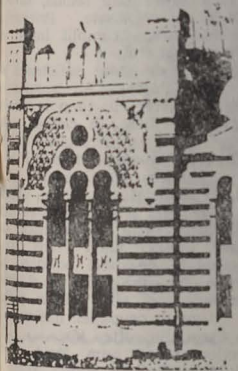
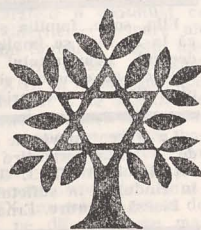
FOLCLOR ISRAELIAN
LA DÜSSELDORF

În sala „Robert Schumann” din acest oraș, a fost organizată o seară de prezentare a muzicii evreiești. Aici s-a reușit, cum a menționat Paul Spiegel, președintele Consiliului comunității evreiești din Düsseldorf, să se prezinte pe scenă un program în care renumiți artiști profesioniști au conlucrat cu amatori entuziaști, pentru a realiza un spectacol pe cît de pretențios, pe atît de amuzant.

Programul a fost deschis prin tradiționalul cîntec de salut israelian „Șalom Alehem”, interpretat de corul de copii al comunității evreiești din Düsseldorf, dirijat de Micael Goldberger.

Au urmat dansuri executate de ansamblul coreografic al comunității evreiești din Frankfurt, care, pe lângă horă, a prezentat un extraordinar dans yemenit cu luminări. A evoluat apoi grupul muzical al comunității din Düsseldorf, sub conducerea muzicală a lui Ronny Cohn. Pe lângă o serie de noi cîntece israeliene ei au oferit un potpourri de muzică folk și pop. Clarinetistul israelian de talie internațională Gilad Atzmon, acompaniat la acordeon de Etan Shapira, a arătat publicului ce poate însemna „jazz-ul israelian”. El a interpretat cu o „clasică dinamică lăutărească” muzică tradițională evreiască, melodii hasidice vechi și moderne.

Două stururi din Israel, care în patria lor se numără printre artiștii cei mai îndrăgiți, au încheiat această reușită seară: „Duo Reim”, cu un potpourri de cîntece populare rusești. Cu mult temperament și talent artistic, au reușit să atragă publicul în programul lor. Acesta a contribuit, în mare măsură, prin entuziasmul și spontaneitatea sa, la reușita serii.



Sinagoga din Vidin, inaugurată în 1894. A fost construită după proiectul sinagogii din Budapesta. La ridicarea ei au lucrat meșteri italieni

de a-și conserva principiul unui trai în colectiv, născut înăuntrul unui ideal socialist, s-au săhăstrit la poalele unui munte-frontieră, acum pasnic. Însă dacă privești mai atent, descoperi acele legi economice obiective rezultate din structurile Statului Israel, și care țin „Șamirul” într-o necontenită mișcare dialectică, transmițîndu-i una și aceeași dilemă: „A fi sau a nu fi?” Tălmăcind, întrebarea ar mai suna astfel: în prezent, kibbutul mai corespunde, oare, unor comandamente moderne, impuse de către o societate în care individualismul, cu părțile sale bune și rele, se consideră a fi un factor decisiv în dezvoltarea economico-socială? Confruntat cu o asemenea întrebare, kibbutul încearcă să răspundă cu inițiative economice remarcabile. De pildă, pe un spațiu relativ mic, s-au construit două îngrădiri distincte, ultramoderne, deci cu o înaltă productivitate a muncii. Au apărut astfel, paralel cu ocupațiile tradiționale ale agriculturii, profesii noi. Iar tinerii prezentuți mai grabesc să părăsească kibbutul. Se întemeiază noi familii în locuințe cu un spor de confort. S-au adus corective în dezvoltarea socială. Au apărut saloane de cosmetică, de coafură... A fost edificată o casă ultradotată pentru bătrîni

HARALAMB ZINCA

PE CÎND?

Într-un cimitir evreiesc dintr-o localitate de lângă Manchester, mormintele au fost profanate. Pe plăcile de marmură albă a apărut însemnul fascismului hitlerist: zvastica. Desigur, nu-i vom acuza, neapărat, pe englezi de antisemitism; xenofobia nu face parte din caracteristicile acestui popor. Se știe, însă, că Manchester este, la ora actuală, cel mai cosmopolit oraș din Marea Britanie; după unele versiuni, populația autohtonă ar fi rămas, chiar, în minoritate față de imigranții sosiți de pe toate continentele. Dar faptul rămâne fapt și nu este cu nimic mai puțin blamabil. El vine după acte similare, sau mai grave, petrecute de curind în Franța și aruncă o umbră asupra a ceea ce se numește, nu făcă „mindrie”, spirit european și civilizație europeană.

În prezent, națiunile din centrul și estul Europei își revendică, pe bună dreptate, reîntrirea pe continent. Nu geografic, deoarece, din acest punct de vedere, n-au părăsit nicodată Europa, ci din punct de vedere moral. Or, ce fel de exemplu moral oferă continentul prin profanarea unor morminte și prin afisarea siglei care a însoțit, ani și ani de zile, cea mai josnică dintre crimele organizate?

Fără îndoială, un exemplu negativ sau, mai bine zis, o maladie care poate fi dintre cele mai contagioase. Căci, iată, aflăm că, în cadrul conflictului și disidenței intervenite în sinul „Solidarității” poloneze, a apărut un fenomen îngrijorător și nu lipsit de semnificații.

Bunul european, purtat în triumf prin toate cancelăriile continentului și nu numai, care este dl Lech Walesa, și-a tratat foștii prieteni și actualii adversari drept „o bandă de jidani” care „au pus mîna pe putere și acum își împart osul”, deși numai o mică parte dintre ei sînt de origine evreiască. Cîț privește „împărțirea osului”, fostul electrician din Gdansk, cu apucături moștenite din Danzig, ar trebui să-și amintească de faptul că nu el a zăcut prin pușcărie pentru cauza „Solidarității”, ci prietenii săi politici de pînă mai ieri, prietenii care pun acum la îndoială legitimitatea velleitarismului prezidențial care l-a cuprins de o vreme. Că din această „bandă” fac parte și cîțiva evrei (deși nu în calitate de evrei, ci de cetățeni ai Poloniei) — iată ce întrece puterea sa de a înțelege și suporta. Și atunci, din panoplia diversivelor, urmînd

procedul aplicat, cu ani în urmă, de comunistul Gomulka, anticomunistul Walesa a scos lăncea ruginită a antisemitismului, încercînd să-i dea un lustru nou, sindical de bună seamă.

Și, în acest timp, Europa nu numai că tace, dar nu conștește să-l admire pe deținătorul marelui premiu fondat de cel ce poartă răspunderea inventării dinamitei. (Este vorba de Alfred Nobel, desigur, dar răspunderea s-ar putea extinde și asupra nepotului său în linie directă, Emmanuel, mare traficant de carburanți în scopuri militare în vremea primului război mondial).

Unii reîntră în Europa fiind obligați să înfrîngă dificultăți mari, deși în Europa le este locul de drept și de fapt. Altora li se deschide poarta imediat și sînt invitați cu flori, ovații și cu nu puține avantaje materiale, în ciuda unor manifestări exprese de intoleranță xenofobă.

Excese verbale (deocamdată) antisemite? Morminte profanate? Ei și! Să fim serioși! Pe cînd niște lagăre de exterminare?

AL. CORNESCU

COMEMORARE

În ziua de 22 iulie a.c. în cimitirul vechi din Arad s-a întrunit un mare număr de evrei spre a participa la comemorarea martirilor din localitate.

Prim-rabinul din Timisoara, dr. Neumann Ernest, i-a evocat în predica sa pe martirii evrei care au fost uciși în cele 12 zile din septembrie 1944, cînd armatele horthyste și germane au copleșit Aradul și împrejurimile.

Un act de pietate

În anul viitor se va împlini o jumătate de secol de cînd populația evreiască din satele județului Arad a fost evacuată de către fasciști.

Sînt cîțiva care, de atunci, au fost părăsite și abia acum au fost descoperite. Printre acestea se numără și cel de la Grănicerie-Ollaca, așezat la granița de vest a țării.

În acest an au fost ridicate și așezate la locul lor toate monumentele găsite (în număr de 24), multe dintre acestea fiind vechi de aproape un secol. Cimitirul a fost îngărdit și este păzit prin grăia Federației noastre.

Coresp.

DECESE

În cîmîritrele Comunității Evreilor din București au fost înmormîntați, în perioada I.VI.—31.VII.1990, următorii:

Gross Iosif (82 de ani), str. Batiștei nr. 11; Ștefănescu Pepi (75), str. Brâncuș nr. 17; Nicolescu Carola (77), str. Zefirului nr. 36; Cogan Charlotte (55), Bd. 1 Mai nr. 341; Rosen Mendel (85), str. Avalanșei nr. 14—16; Finkelstein Sica (90), str. Gării de Nord nr. 2; Kahane Aron (92), str. Ștefan cel Mare nr. 24; Basilescu Ștefania (95), str. Pictor Mirea nr. 3; Nacht Manoil (80), str. Dionisie Lupu nr. 31; Prîșcariu Ita (76); Goldstein Leib (86); Vaserman Rebeca (69), Cămin „Amalia și Șef Rabin dr. Moses Rosen”; Atlas Adela (84), Bd. G. Coșbuc nr. 6; Șvarț Ida (84), str. Drumul Taberei nr. 19; Tutman Beila (92), str. Ștefan Nicolau nr. 1; Kramer Imre (75), Bd. Ion Șulea nr. 14; Solomon Isaac (69), str. Stînjeneilor nr. 4; Idelovici Isaac (85), Bd. Metalurgiei nr. 44; Katz Antoneta (81), str. Ceaikovski nr. 12; Leibovici Debora (77), Goldfarb Sura Hilde (78), Cămin „Martin Băluș”; Grassiani Janeta (82), str. Nic. Păscu nr. 3; Schwartzman Simon (73), str. Ștefăruții nr. 37; Micu Iosif (69), str. J. S. Bach nr. 12; Steinhart Iosefina (69), str. Avrig nr. 21—31; Iancu Moscu (92), str. Intr. Progresul nr. 170; Zehner Herman (79), str. Liviu Rebreanu nr. 15; Mihăilescu Cornelia (91), str. Cobălcescu nr. 51; Nicolescu Goldberger Rodica (41), str. Complexului nr. 1; Fischbach Sarah (93), Bd. Eroilor nr. 23; Cabane Dora (77), Bd. Dinicu Golescu nr. 41; Bonis Mendel (93), str. Nășăud nr. 14; Grossu Dobrita (68), Alea Postăvarului nr. 5; Meerovici Pincu (83), str. J. S. Bach nr. 5; Korn Carola (82), str. Mirăslău nr. 2.

Cu durere anunțăm înțetarea din viață a ing. TELL BERNARD SMILOVICI, la 9 august 1990. Familia îndoliată.

Pios omagiu de prețuire și dragoste sumpete noastre mame REBECA ABRA-MOVICI din Cimpulung Moldovenesc, la împlinirea unui an la 3 august 1990, de la dureroasa despărțire. Hilda, Rafael și întreaga familie.

Weiner Sonia — fiică anunță, cu profundă durere, că la 18 august s-au împlinit 10 ani de la decesul neuitatului GRUMBERG ISIDOR.

Rugăm pe bunul Dumnezeu să-l odihnească în pace.

Reamintim împlinirea a patru luni de la stîngerea prematură din viață a DO-RICA SNEER din Iași — Haifa, prietenă devotată, cu alose calități sufletești. Anuța Ușor, Șef Sfariz.

Dr. GLUCK VASILE, medic radiolog, a decedat la Tg-Mureș, la 29 iulie 1990, spre profundul regret al soției Elisabeta, al fetelor dr. Gluck Martha, Gross Susana și al familiilor acestora.

Ganz David și Aron — fii anunță cu durere în suflet decesul tatălui GANZ EUGEN, la 28 iulie 1990, la Vatra Dornei, în vîrstă de 82 ani.

Suflet deosebit, nu te vom uita nicodată!

Cu durere soția, Dora, anunță că la 1 septembrie se împlinesc 15 ani de la despărțirea de soțul meu iubit, SILBERBERG DEZSO, Timișoara. Pînă ce trăiesc, te plîng.

GHIZA BLIMA MARCU, înțeleapta și generoasa noastră soție și mamă, ne-a părăsit, lăsînd în urma ei adîncă durere și lacrimi.

Înmormîntarea a avut loc la 14 august 1990, la cimitirul din Șoseaua Giurgiului. Alexandru, Edith, Medy.

La 8 septembrie se împlinesc un an de cînd m-a părăsit scumpa mea soție CHARLOTTE LAZARKIEWICZ, din Vatra Dornei.

Amintirea ei va rămîne veșnic în inima mea zdrobită. Doctor Lazarkiewicz.

Ella, soție, familia și prietenii anunță că la 28 Iul se împlinesc un an de la decesul neprețuitului BERCA IACOB. Cei ce l-au cunoscut și apreciat nu-l vor uita. Să-i fie memoria binecuvîntată!

La 3 septembrie se împlinesc un an de la trista despărțire de iubitul nostru soț și tată MICHEL GOLESTAN, mereu în gîndul și în sufletul nostru.

Pioasă amintire. Erna și Vlad.

Trei călătorii în beznă

Hana Greenfield, o supraviețuitoare a Holocaustului nazist, a publicat recent în revista evreiască „Regards” din Belgia, un articol cu titlul „Întoarcerea din Polonia”. Marcați pentru todeauna de infernul anilor petrecuți în lagărul de la Auschwitz, autoarea își împărtășește impresiile, trăirile care au copleșit-o revînd în acele locuri de tristă amintire.

Sensibilitatea cu care Hana Greenfield se confesează, discreția și delicatețea tonului cu care povestește conferă surorii narațiuni o mare putere de penetra-

„As vrea să povestesc în rîndurile ce urmează despre cele trei călătorii ale mele în Polonia. revenirea pentru scurtă vreme în țara cu cel mai mare cimitir evreiesc din lume, drumuri care, în nici un caz, nu pot fi numite voiajuri de plăcere.

Prima mea călătorie în Polonia am făcut-o acum 45 de ani, pe direcția de infern Auschwitz — Birkenau. Eram într-un vagon de vite sigilat, în mijlocul unor necunoscuți înghesuiți unul în celălalt. Mă despărțisera de părinți și rămasesem singură în mijlocul unor oameni care aveau aceeași destinație ca și mine. În ce mă privește, părăsiam pentru prima oară Cehoslovacia, țara mea de origine. Plecam fără pașaport, vize, bilete. Mă aflam doar în grija nemților!

Al doilea drum în Polonia l-am făcut după cîțiva ani de la încheierea războiului. Obținusem un pașaport, primul în viața mea și mă pregăteam de drum. Nu-mi găseam liniste și voiam să reconstitui de unde vin cosmarurile care mă chinău zi și noapte, săptămîni și luni în șir. Am vrut să văd cu proprii mei ochi locurile, realitatea de atunci cînd trăiam pe un anume perimetru ca un animal în cușcă. Fără să-mi dau seama unde mă găsesc, în ce zi, la ce oră am ajuns acolo, în ce lună sîntem și unde, de fapt, pierdusem simțul scurrierii timpului. M-am dus, asadar, în Polonia ca să pot oarecum înțelege spaimele care stăruiau în mine. Împreună cu soțul meu, am luat avionul spre Varșovia; de acolo, cu trenul, am pornit la Cracovia și, apoi, cu o mașină la Auschwitz, unde ne-am oprit un timp. Mai tîrziu, după un drum de 3 km pe jos, am ajuns la Birkenau. Si iată-ne pe locul fostului lagăr unde fusese deportată. Înaintea mea se desfășura o întîndere fără sfîrșit, de data aceasta nelincurată de sîrma ghimptă prin care trece curent electric. Iată linia ferată și apoi cărarea care ducea spre stația de triere. Descopăr și postul de gardă, locul unde se aflau barăcile



■ Memorialul Auschwitz, terminat în 1967

mizere în care ne duceam viața, linia cișărie de poteci îngrînite care sepm în toate direcțiile lagarului. Totuși, măsese într-o încremînire, mărșă, unei zone de infern pe pămînt. Săzî și priveam ruinele acestui monstru dispozitiv al morții care devorase milioane de evrei, printre care se afla și mama mea. Priveam și încercam să reconstitui drumuri, locuri pe unde trecusem, fără să-mi dau seama, să înțeleg, cum erau amplasate. Priveam și jur și simțeam un cumpînt înghet prizîndu-mi sufletul.

Într-o astfel de stare sufletească m-am părăsit actuala Polonia. Au trecut de la această vizită zece ani, timp în care, în Israel, m-am dedicat, în cadrul instituției „Yad Vashem”, cercetărilor despre Holocaust. Am descoperit astfel năvăliri care semănau cu Birkenau, dar că purtau numele de Treblinka, Chelmo, Maidanek, Belzec. Am aflat despre ceea ce au fost ghetourile din Bialistok, Varșovia, Lodz, despre viața a trei milioane și jumătate de evrei polonezi și cum fusese înaintea celui de-al doilea război mondial și cite chinuri pînă s'era în timpul ocupației naziste milioane de evrei din atîtea țări.

Al treilea voiaj l-am făcut cu un grup de specialiști în istorie, veniți să studieze la fața locului proporțiile tragediei evreilor din Europa în timpul ocupației germane, din care o bună parte se petrecuse pe pămîntul Poloniei. Și încă doi supraviețuitori ai Holocaustului li întovăriseram.

De data aceasta am vizitat Treblinka un imens cîmp izolat, presărat cu 17.000 de pietre, simbol al celor 17.000 de comunități evreiești distruse. Peste tot, pînă, dezolare, de parcă pămîntul acolo refuza să mai suporte viața. În simțeam sufletul devastat de durere. Următoarea oprire am făcut-o la Maidanek, lagăr intact, ca pe vremea nazistă. În retragerea lor, nemții în toamna anului 1944, cînd Armata Roșie se apropia, n-au mai avut timp să distrugă probele crimelor comise. Aici rămăsese aidoma cuptoarele, realitate înghesată înima. (Ce ar mai putea spune în fața unei asemenea peisaj care nega existența camerei de gaze, existența Holocaustului? — n. red.).

Al treilea lagăr pe care l-am vizitat a fost Auschwitz. Am străbătut locul timp de trei ore și jumătate în tovarășie unui ghid specializat. Ascultam vorbele sale. Ne spunea despre suferințele deportaților, despre martirul evreilor polonezi. Iată-ne ajunși în fața marelui camerei de gaze. Noi, cei trei evrei privesc, ghemuiți unul lîngă altul, vinîndu-ne de mîna, stăteam și plîngem. După ce ne-am mai liniștit puțin, am aprins o lumînare și ne-am recules într-o rugăciune pentru cei plecați din noi. Eu trăiam, supraviețuisem, înțelesăm. Eu trăiam, supraviețuisem, dar în fața cosmarului Auschwitz-ului, dar în fața tram în mine. Și la fel, ceilalți doi.

După vizitarea lagărelor n-am mai avut dorința să mă văd ceva. Am plecat stat o zi la Varșovia și am părăsit această țară scaldată în atîta suferință evreiesc.

Iată-mă din nou acasă, în Israel. Stau în liniștea casei și mă gîndesc. Pînă aici, care, ca mine, poartă înscris pe ea un număr, se aseamănă cu o pagină de istorie ce nicînd nu se poate șterge. Nu putem nici uita, nici lăsa.

Prezentare de BATIA ZILBERMAN

ŞEF RABIN DR. MOSES ROSEN

UITARE? IERTARE? REABILITARE? (II)

Fața nevăzută a unei comemorări

1986... Patruzeci și cinci de ani de la pogromul din Iași.

Almanahul „oficiosului” lui Vadim „Săptămîna” pregătește „atmosfera”, publicînd un incredibil articol semnat de Mihai Pelin (care, cică, e „istoric”).

Cifrele martirilor sînt, ca de obicei, minimalizate: 500 de „persoane”. Articollul tratează cu impietate, cu batjocură, genocidul de la Iași. În vederea „pregătirii și reabilitării”, autorul dispune de o „bombă”.

Iată despre ce este vorba. Scriitorul și ziaristul fascist italian Curzio Malaparte se nimereste a se afla la Iași, tocmai în zilele pogromului. Lucrul este logic, deoarece eram în primele zile după izbucnirea războiului antisovietic, iar Iașul se afla la graniță. Este lesne de înțeles interesul pe care îl suscita acest oraș în rîndul presei internaționale.

Malaparte a scris apoi o carte cu titlul „KAPUT”, în paginile căreia se aflau — pe lingă alte note de război — și descrieri ale unor scene de ororă pe care le-a văzut în timpul pogromului din capitala Moldovei. Între alte scene el vorbește despre faptul că se afla în dimineața de 29 iunie 1941 („Duminică aceea...”) în casa consului italian, care era vecin cu avocatul evreu Altain. Consulul, care aflase că se pregătesc lucruri grave, l-a sfătuit pe Altain să se refugieze din Iași. Acesta nu a ascultat de sfatul binevoitor al consului și a rămas acasă.

Pe cînd Malaparte se afla în vizită la consul, o ceată de soldați români au dat buzna în casă, l-au izbit de cîteva ori pe Altain cu capul de un stîlp pînă ce i l-au spart. Intr-un lac de sînge, l-au aruncat într-un camion și au plecat. Malaparte și consulul s-au luat după dînsul cu mașina lor, însă nu au reușit să salveze victima. La Podu Iloaiei nu s-a găsit decît buletinul înșingurat al lui Altain.

Ce susține dl Pelin? Totul nu-i decît o minciună. S-au făcut, chipurile, minuțioase cercetări în arhivele autorităților ieșene. Malaparte nici nu a fost atunci la Iași. Nu se putea ca un ziarist italian să fie în acele zile în Iași, fără ca prezența lui să apară în arhiva poliției, primăriei etc. „Încă o minciună evreiască”...

Acestea le susține dl Pelin. Dar Dumnezeu? Ce face El, Atotputernicul? Stă degeaba? Ei bine, iată că, de data aceasta (din păcate, nu de prea multe ori), îl plesnește în față pe mincinos cu o dovadă irefutabilă.

Cum izbutește Cel de Sus? Au trecut

doar (în 1986) 45 de ani de la pogrom. Martirii nu mai sînt prezenți, unde să-i cauți? Unde? Chiar în biroul Federației Comunităților Evreiești, chiar într-o cameră alăturată cabinetului meu. Acolo se află dl ing. Theodor Blumenfeld, profesor universitar, iar atunci, în 1986, era președintele Comunității Evreilor din București. Avocatul Altain era tatăl socru al D-sale. Dna Blumenfeld și mama ei (dna Altain, care locuiește azi în București, la fiica și ginerele D-sale) au fost de față la întreaga scenă pe care o descrie Malaparte. Toți trei, soacra, fiica și ginerele, plîng și azi groaznicul sfîrșit pe care l-a avut Altain, martirul „AL KIDUS HAȘEM”. Binecuvîntată fie-i memoria.

Îndată după apariția articolului, am protestat la Departamentul Cultelor, la șeful acestuia, dl Cumpănașu. Ca de obicei, nici un răspuns.

Împreună cu colaboratorii mei cei mai apropiați, am organizat atunci comemorarea a 45 de ani de la pogrom.

Au sosit la Iași și evrei din celelalte orașe ale Moldovei, în număr de cîteva mii. Am invitat autoritățile locale în ultimul moment. Nu am cerut nimănui vreo aprobare. Am adresat invitații Ambasadei Israelului și celei a Statelor Unite. Dl dr. Yosef Govrin, ambasadorul Israelului și dl Klark, însărcinatul cu afaceri la Statelor Unite, au sosit la Iași. Din partea organelor locale au venit delegați de rang inferior (secretarul consiliului popular).

„Cei de sus” sau chiar „Cel de Sus”, se pare că, fiind luați prin surprindere, nu au avut curajul de a reprimă cu forța manifestarea organizată.

De neuitat va fi pentru mine momentul în care mă aflam în tribuna improvizată și aveam în spatele meu nenumăratele monumente ale ofițerilor și ostașilor evrei care au murit pentru patrie în război în 1918—1919; în fața mea se găseau mormintele comune ale multor mii de martiri ai pogromului din 1941, iar pe tot cuprinsul cimitirului mii de chipuri idolatrie.

Un vaiet prelung zgzuise imensa Vale a Plîngerii în care se află cîmîturil din „orașul măcelului” (vezi neuitata poezie a marelui nostru scriitor Chaim Nahman Bialik).

S-au rostit rugăciunile. Băieții și fetele noastre au intonat cîntece ale Holocaustului.

Cel dintîi a luat cuvîntul MARTORUL Theodor Blumenfeld, care a povestit cele

petrecute în „Duminică aceea...”

Prin vocea sa cutremurată de emoție vorbeau morții, parcă răsunaui mil și mil de glasuri sfînte care își strigau durerea, minia, revolta.

Am urmat eu la cuvînt. Cele ce atî citit în numărul trecut al revistei noastre constituie esența tezei pe care am dezvoltat-o.

a) Nu a fost pogrom anarhic, ci genocid organizat de guvern pînă la cel mai înalt nivel.

b) Una sînt fasciștii și alia poporului.

c) Antonescu a adus jale și prăpăd nu numai evreilor, ci și poporului român.

d) Nu avem voie să tolerăm profanarea memoriei martirilor. Nu uităm. Nu reabilităm. Nu refuăm, ci aducem la suprafață conștiinței fărădelegile petrecute. Numai astfel apărăm Patria și Poporul de primejdiile noi, numai astfel barăm calea neofascismului.

Nici reportajul, nici rezumatul discursurilor nu au trecut la cenzură. O furie de nedescris s-a revărsat asupra noastră. Mă aflam, în iulie 1986, în Elveția, cînd dl Theodor Blumenfeld a fost chemat la Departament, iar directorul Munteanu i-a citit un „rechizitoriu” alcătuit din vreo 15 puncte de acuzare. Cele mai grave învinuiri ni se aduceau și furia pe care ele o exprimau era însoțită de amenințări străvezii.

Era clar, „Sus” s-a dat o indicație. Ceea ce s-a întîmplat la comemorarea de la Iași trebuia cu orice preț înăbușit. Numai că...

M-am întors în țară și am depus din nou materialul revistei cu pricina la Departament. L-am văzut pe dl Cumpănașu, președintele Departamentului și i-am comunicat că o copie a acestui material se află în afara țării, că presa evreiască externă cunoaște ce s-a petrecut, că au fost de față la Iași diplomați străini, și, ca atare, cel mai bun lucru care se poate face este ca materialul (articolul meu, reportajul, fotografiile etc.) să apară de îndată în numărul viitor al revistei noastre. Am protestat energic împotriva „rechizitoriului” dlui Munteanu și am cerut o anchetă.

Rezultatul? Ne-am pomenit cu întreg materialul aprobat. În loc de iulie, el a apărut în octombrie. Mai bine mai tîrziu decît niciodată. Cert era însă că la catastroful meu se adăugau alte grele... păcate.

Povestea nu e terminată. O savuroasă întîmplare petrecută la... Budapesta, în anul următor, nu trebuie omisă. Altfel, cititorul nu ar avea realele dimensiuni ale problematicei noastre.

Ne-am pomenit cu un ziar neevreiesc (sau revistă?) destul de important (după cite ni s-a spus) din... Budapesta, care reproducea integral, fără nici un comentariu, articolul meu: „Uitare? Iertare? Reabilitare?” Era lesne de înțeles că respectivul organ de presă credea cu totul altceva decît credeam eu. Tocmai pînă...

* I-am mai comunicat că am dat un interviu Agenției italiene de presă ANSA, în care am spus adevărul despre întreaga problemă.

truns fiind de sentimente de devotament față de poporul român, am considerat că acesta nu trebuie confundat cu cîștii fasciști. Redactorul de la Budapesta a crezut însă că a nimerit un... chipule. Avea să revină la realitate.

Peste cîteva luni, a avut loc o sesiune a Congresului Mondial Evreiesc la Budapesta. Trecură ani mulți, vreo 15 de cînd nu mai avusesem plăcerea de a fi invitat de prietenii mei din frunta comunității evreiești din Ungaria la schimb noi am avut cîștea de a primi repetatele lor vizite, făcute, bineînțeles, la invitația noastră.

De data aceasta, în calitate de membru al conducerii Congresului Mondial Evreiesc și ca răspuns la invitația acestor prieteni, am sosit, împreună cu soția mea, în capitala țării vecine.

La aeroport, o primire cu alai, oficialități la nivel superior, primire excepțional de frumoasă. I-am spus seara mea: „Ciudat. Se întîmplă ceva bizar, o discrepanță vădită, între atitudinea din ultimul deceniu și jumătate și cea de acum”.

„Misterul” nu a intrizat a se lăsa. M-am pomenit invitat la televiziune. Un interviu în toată regula. La început, întrebări banale (cîți evrei sînt în România, instituții etc.). La un moment dat, ca întrebare: „Pogromul de la Iași?” Răspunsul meu: „Fasciști români au comis crimele de la Iași, cei maghiari au avut lor cei aproape 150.000 de deținuți din nordul Ardealului, deportați și asănați la Auschwitz”. Reporterul a încercat să mă interzică, nu l-am lăsat și am debarat: „Pentru noi, nu popoarele, nici evreii, nici cel maghiar, nu ele poartă vina genocidului. Nu popoarele, ci fasciștii, fără deosebire de sint unguri sau români, trebuie demascați ca o primejdie împotrivitoare, nu numai pentru evrei, ci pentru întreaga omenire”. Înregistrarea s-a întrerupt. Reporterul se zăpăcise. (Era de față, din întîmplare, dr. Josef Burg, pe atunci ministru de interne al Israelului, care acordase și dînsul un interviu aceluiași post de televiziune.)

Dispăruse politetea, chipurile odinoșoare amabile își schimbau fizionomia. S-a năruit la transmiterea interviului. Nu era greu de înțeles motivul. Am solicitat atunci să mi se dea banda de înregistrare a interviului. Mi s-a spus că trebuie să plătesc 60 de dolari. Am acceptat, atunci mi s-a spus că diseară, la recepția finală a Congresului, vom primi banda.

Seara, mi s-a spus că a fost o greșală, iar costul e 100 de dolari. Am acceptat și acest preț și iată-mă posesorul unui interviu acordat televiziunii maghiare, transmis telespectatorilor, însă aflat în arhiva Federației Comunităților Evreiești din România.

„Se făcuse miezul nopții; prietenii și colegii mei din Budapesta s-au evaporat. Nu am izbutit să-mi iau rămas bun de la nici unul din ei. În schimb, a doua zi, la aeroport, în locul alaiului cu care am fost întîmpinat la sosire, nu se mai afla nimeni, iar de atunci încocoare, iar nu mai am invitat nimeni la Budapesta. Ce să-i faci! Totul se plătește în lumea aceasta...”

Atribuirea jețurilor pentru sărbători

Comitetul Templului Coral aduce la cunoștința enoriașilor că atribuirea de jețuri pentru Roș Hașana și Iom Kipur 5751 va începe luni 10 septembrie 1990, orele 10,00 și va continua zilnic, cu excepția zilelor de Șabat, orele 10,00—13,00 și 16,00—19,00, pînă în ziua de 19 septembrie orele 12,00. Vineri, comisia lucrează numai dimineața.

Cei care doresc să-și rețină jețurile din anii anteriori sînt rugați să comunice aceasta comisiei, pînă la 16 septembrie. După această dată, jețurile vor fi atribuite autor solicitanți.



Din presa israeliană

ÎN AVATARURILE VREMEI

Numărul nou, al șaptelea, al publicației „Keșer”, trimestrial cu conținut bogat și foarte frumos în formă, e dedicat mai ales noii ziaristici evreiești din estul Europei. Acest fenomen interesant, nou, are loc în comunitățile evreiești din U.R.S.S., România, Ungaria, Cehoslovacia și din alte țări.

Un loc special îl ocupă aici dezbaterile privind „Revista Culturii Mozaic”, bilunar al comunității evreiești din România. „Keșer” a publicat recent un interviu cu redactorul „Revistei Culturii Mozaic”, prof. Haim Riemer. Această revistă bilunară nu este nouă, pentru că își continuă apariția — unică în felul ei în Europa — de mai multe decenii și sub stăpînirea lui Ceaușescu. Dar acum s-a reînnoit și de aici și sensul sublinierii acestui eveniment.

Nu numai o dată a fost recenzată „Revista Culturii Mozaic” în presa din țară, în general, și în „Al Hamismar”, în special. În articolul „Sabia antisemitismului — 1980” care a fost publicat în „Al Hamismar” la 21.01.81, la 25 de ani de apariție a revistei bilunare, subsemnatul a publicat un interviu luat redactorului și membrilor redacției la București. Atunci redactorul revistei a relatat că publicația lor (creată de Șef-Rabinul dr. Moses Rosen în 1956 — n. red.) poartă denumirea „Revista Culturii Mozaic” pentru că denumirile anterior propuse, ca, de exemplu „Macabi”, „Menora” etc., au fost interzise de cenzura comunistă. Este posibil ca primii redactori (între care și prof. Ezra Fleischer, laureat al „Premiului Israel”) au căutat să-și asigure filiația din primul ziar evreiesc apărut în România (1855—1871), care a purtat numele „Korot haïtim” („Istoria timpurilor”) și a fost al nouălea dintre toate zărele evreiești din lume.

În comparație cu presa evreiască și ebraică înfloritoare și bogată în conținut care se tipărea cîndva (înainte de cenzura comunistă — n.n.), „Revista Culturii Mozaic”, care și-a început apariția în anul 1956, a fost redusă cantitativ și mai modestă în conținut, din cauza greutăților timpului, ale locului și stăpînirii. Dar

singularitatea ei constă în faptul că a continuat să apară și a rămas singurul ziar evreiesc cu apariție continuă din Europa răsăriteană și apuseană din ultimul timp (dacă nu luăm în seamă revista literară lunară sovietică „Sovietiș Heimland”, care apare la Moscova cu caractere ebraice, dar cu ortografia „Jewsectie”). Specificitatea „Revistei Culturii Mozaic” constă și în faptul că apare în patru limbi: din 12 pagini, opt sînt în română, două în idis, una în ebraică și (din 1981 — n.n.), una în engleză.

Deși în denumirea oficială a revistei este inclus și subtitlul „Publicația iudaismului religios din România”, redactorii au reușit să insereze în ea și material cu caracter evreiesc național din domeniile istoriei și literaturii din trecut și din ceea ce se realizează în prezent în Diaspora și în Statul Israel. Revista a îndrăznit chiar, din cînd în cînd, și nu fără succes, să ia atitudine și împotriva fenomenelor ce aveau loc cu acoperirea autorităților, inclusiv a lui Ceaușescu.

Din ianuarie 1990, și-a reînnoit apariția în aceeași formă, dar cu o mică schimbare în subtitlu: fără „Republica Socialistă”, ci, doar „România”. S-a relatat și despre rugăciunea din Templul Coral din București „în memoria eroilor poporului

român căzuți în revoluția populară împotriva tiranului Ceaușescu și a cîștii sale”.

În stilul său, revista continuă să relateze detalii despre acțiunile pe lingă autorități și în afara țării, ale Șef-Rabin dr. Moses Rosen care e și președintele Federației Comunităților Evreiești din România. De asemenea, se publică știri despre activitatea comunității locale, despre conferințele pe țară, alături de materiale cu caracter istoric, publicistic și literar, ca și din domeniul realizărilor din lumea evreiască și din Statul Israel (cu accent deosebit asupra contribuțiilor evreilor din România, în deursul anilor, în diferite domenii).

De decenii, acest bilunar este difuzat în 10.000 de exemplare, dintre care 8.000 în România, inclusiv la cititori neevreii și restul în străinătate, majoritatea din blocul răsăritean. Sînt trimise și sute de exemplare evreilor din U.R.S.S. Revista a publicat și scrisori de mulțumire de la cititori din Leningrad, Moscova, Chișinău etc. În prezent, spune prof. Riemer, numărul rămîne mare, deși în România sînt numai 20.000 de evrei, după ce vreo 400.000 au făcut Alia în Israel.

Redactorul ziarului a subliniat că mesajul său către cititorii din Israel este „să citească revista și să înțeleagă că aceasta este o parte a sufletului nostru și știe că ne simțim o parte a poporului evreu și a Statului Israel”.

DAVID DORON

* Ortografia „Jewsectie” este o ortografie denaturată anume pentru a se depărta cît mai mult de sursa ebraică a cuvintelor.

A black and white portrait of a man with a mustache, identified as the author. He is looking directly at the camera with a neutral expression. The image is grainy and has a high-contrast, almost stencil-like quality.

CLARA MARCOVICI

STIRI

UN EXEMPLU DEMN DE URMAT

Ungaria urmează să-și retragă semnătura de pe Declarația Națiunilor Unite, din 1975, ce echivala „sionismul cu rasismul”.

Acest fapt deosebit a fost anunțat după o întâlnire care a avut loc între dl Edgar Brontman, președintele Congresului Mondial Evreiesc și ministrul de externe de atunci al Ungariei, dl Gyula Horn.

Reamintim că România n-a semnat această „Declarație”. Reprezentantul țării noastre nici nu s-a prezentat la ședința în care urma să fie votată această rezoluție care inscrie o pagină rușinoasă în istoria Organizației Națiunilor Unite.

CEHOSLOVACIA — ISRAEL

Cu prilejul deschiderii unei expoziții israeliene la Praga, domnul Uzi Narkiss, șeful Departamentului de Imigrație al Organizației Sioniste Mondiale, a fost primit de domnul Alexander Dubcek, președintele Adunării Federale Cehoslovace.

Intr-o declarație făcută la Londra, scurt timp după această vizită întreprinsă la Praga, dl Uzi Narkiss a declarat că dl Dubcek a fost de acord să găzduiască o „conferință privind antisemitismul modern”.

„DREPTI AI POPOARELOR”

Institutul „Yad Vashem” a onorat cu titlul de „Drepti ai popoarelor” trei cetățeni suedezi — dna Huguette Band-Ducuing și dnl Robert Ducuet și Abbé Eugene Maraut —, care au salvat un număr de evrei de urgia nazistă.

EBRAICA

Circa 1300 de universități și instituții de învățământ superior din lume oferă studenților



cursuri de ebraică sau de cultură evreiască.

Acest fapt a fost relevant cu prilejul celei de-a 10-a aniversări a Centrului internațional pentru studii universitare de civilizație iudaică din Londra.

Președintele instituției, judecătorul Israel Finestein, a primit o distincție de la președintele Israelului, dl Chaim Herzog la reședința prezidențială din Ierusalim, pentru eforturile depuse în direcția promovării obiectivelor acestui centru.

Judecătorul Finestein, care este și vicepreședinte al Camerei deputaților, a declarat că predarea studiilor de iudaică în universități este o „cerință vitală a timpurilor noastre”.

„MEMORIALUL WALLENBERG”

În Parlamentul britanic s-a discutat și aprobat realizarea, în centrul Londrei, a unui „Memorial Wallenberg”, închinat lui Raoul Wallenberg, diplomat suedez care a salvat cel puțin

100.000 de evrei unguri de la deportare în lagărele naziste de exterminare.

Domnul David Amess, deputat conservator, a declarat, printre altele, că prin această măsură „se onorează unul dintre marii eroi ai acestui secol”. Iar Sir Bernard Braine a susținut decizia înființării Memorialului declarând: „Este cel mai mic lucru ce putem face pentru a marca sacrificiul lui Wallenberg și dedicarea într-o salvare a altor vieți prin strădanie personală”.

Recent o stradă din Tel Aviv a primit numele lui Raoul Wallenberg. La ceremonie a participat și domnul Sten Andersen, ministrul de externe al Suediei.

DOCTOR DE ONOARE

Yelena (Helena) Bonner, văduva lui Andrei Saharov, om de știință sovietic, deținător al premiului Nobel, a vizitat de curând Israelul, pentru a prelua titlul de merit — Doctor Honoris Causa — conferit postum de Institutul „Weizmann” din Rehovot fizicianului și luptătorului pentru drepturile omului, care s-a stins din viață în decembrie anul trecut.

În afară de aceasta, ea a fost primită de președintele statului, Chaim Herzog.

RESTAURARE

Restaurarea unui Sefer Tora datând de circa 200 de ani, originar din Silezia, a avut loc la Sinagoga Hove New din Brighton (Marea Britanie), prin serviciile unui expert în arta scrisului, dr. Eric Ray. Sula a fost achiziționată de comunitatea din Brighton în 1965.

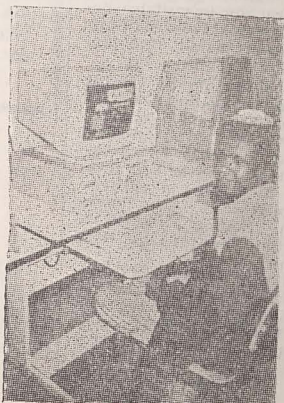
Rabi Jeremy Collick de la această sinagogă explică: „Acest Sefer Tora îl folosim mai ales în cadrul ceremoniilor barmitzva și bat-mitzva, pentru a menține trează amintirea comunității evreiești din Brno, de unde, probabil, vine”.

Totuși, unele litere din Sefer Tora s-au șters, așa încât a fost chemat dr. Ray să restaureze Sula Sfânt.

Profesor de arheologie biblică, dr. Ray a devenit scrib prin pasiunea lui pentru caligrafie și scrierea ebraică veche. El predă la Londra, unde soția sa, Lali, este director la Centrul Sternberg din Departamentul pentru educație evreiască.

ALIA

În ultimii ani, numeroși etio-pieni, printre care mulți tineri, au făcut Alia în Israel. La soare, situația lor din punct de vedere al sănătății și al educației era de-a dreptul deplorabilă. Ei s-au integrat însă foarte repede, dovadă o mare capacitate de adaptare, învățând intensiv limba ebraică. Astăzi, în școli și universități, numeroși tineri etio-pieni urmează cursuri de electronică, specializându-se în domeniile de vîrf ale științei și tehnicii, cum ar fi inteligența artificială. Așa cum se vede în imaginea de mai jos, ei își perfecționează pregătirea în laboratoare moderne.



UN FILM IDIȘ LA CINEATECA FRANCEZA

Cineateca franceză a programat, la începutul acestei veri, un film idiș, „A brivele der mame”, turnat de Joseph Green

în Polonia, în 1938. Bucurându-se de succes, filmul va fi reluat la mai multe cinematografe în această toamnă.

În imagine, o secvență din film.



„LEGIUNEA DE ONOARE”

Fostul președinte al Statului Israel, profesorul Ephraim Katzir, a primit Ordinul „Legiunii de Onoare”, în gradul de comandor, acesta fiind cel mai înalt ordin francez pentru străini. Distincția i-a fost acordată pentru marea sa contribuție la dezvoltarea și întărirea cooperării științifice între Israel și Franța.

VIZITA

Ambasadorul Israelului în Marea Britanie, dl. Yaav Biram, a făcut prima vizită oficială în orașul Southend. El a vizitat comunitatea și căminul evreiesc de bătrîni „Raymond House”, unde s-a întâlnit cu pensionari ai acestui cămin și a avut o lungă convorbire cu cea mai vîrstnică pensionară, dna Amelia Abrahams, în vîrstă de 96 de ani. Ambasadorul Israelului a vizitat, de asemenea, școala evreiască și clubul tineretului evreu din oraș.

PROTEST

Dl Glyn Ford, conducătorul Comisiei parlamentare europene împotriva rasismului, a trimis un protest autorităților americane de resort în legătură cu proiectul liderului Partidului Național Britanic, antisemit, John Tyndall, de a conferența în Statele Unite.

Proiectul lui Tyndall de a conferența în patru state din S.U.A. fusese conceput în colaborare cu Partidul Populist, de extremă dreaptă, antisemit, din Statele Unite.

Tyndall este autorul a numeroase incitări la violență și ură de rasă, cele mai recente fiind unele atacuri asupra negrilor, asiaticilor și evreilor, în 1986, pentru care a și fost întemnițat un an.

DONAȚIE

Aladar Fleischman, evreu originar din Iugoslavia, supraviețuitor al Holocaustului, a făcut Statului Israel o donație în valoare de 50 de milioane de dolari, sumă care va fi distribuită la nouă instituții israeliene impo-tante.

Anul trecut, Aladar Fleischman a donat Centrului muzical pentru soldați din Galileea, suma de 500.000 de dolari.

Alți 500.000 de dolari au fost donați, de fostul supraviețuitor al Holocaustului, organizației evreiești „Keren Hayesod”.

SINCRONIZARE

Conferința Rabinică Europeană care a avut loc în capitala Belgiei a aprobat un program de sincronizare între activitățile educative ale comunităților evreiești occidentale și cele ale comunităților evreiești din U.R.S.S.

„Vrem să-i ajutăm pe acei evrei din U.R.S.S. care vor să facă Alia, a spus lordul Jakobovits, dar vrem să-i ajutăm și pe cei care rămîn să reclădească viața lor comunitară distrusă”.

Fiecare comunitate occidentală trebuie să trimită un voluntar cu familia lui, care să meargă în U.R.S.S. pentru minimum trei luni ca să organizeze acolo viața comunitară”.

Întrunirea delegațiilor la Conferința Rabinică Europeană a fost cea mai numeroasă începînd din 1957, cu o prezență de peste o sută de rabini. Ea a inclus pentru prima dată o delegație de rabini din Uniunea Sovietică, condusă de Rabînul Adolph Șaievici din Moscova.

El au discutat despre relațiile dintre autoritățile religioase ale diferitelor comunități.

DOCTORATE

Veterana militanță anti-apartheid Helen Suzman, în vîrstă de 72 de ani și nepoata ei, directoare de teatru și actriță, Janet Suzman, în vîrstă de 51 de ani, au primit recent titlul de Doctor Honoris Causa al Universității Warwick, din Anglia.

Pentru Helen Suzman este al 19-lea doctorat. Pe tot parcursul celor 36 de ani în care a activat în parlamentul Africii de Sud, ea și-a rostit cu fermitate opiniile democratice, lupînd împotriva segregăției rasiale.

După retragerea din viața parlamentară, în 1989, Helen Suzman a primit cetățenia de onoare a Marii Britanii.

Janet Suzman este la primul doctorat. Născută în Africa de Sud, ea a făcut carieră actriței în Marea Britanie.

HAMORE

Un număr al revistei trimestriale „Hamore”, pentru profesori și educatori ai școlilor evreiești din Franța, este în întregime dedicat lui André Neher. Suma articolelor cuprinse oferă cititorilor o imagine a marelui gânditor evreu și a contribuției sale la dezvoltarea iudaismului. De un deosebit interes pentru cadrele didactice este studiul lui Neher privitor la învățămîntul limbii ebraice, despre ebraica

biblică și cea modernă. O bibliografie comentată completează acest număr de excepție.

ANIVERSARE

„Naie Presse”, publicație creștină de limbă idiș din Franța a sărbătorit recent 56 de ani de activitate, timp în care, prin luna sa publicistică, cu ajutorul unor mari personalități, a militat împotriva antisemitismului și pentru o lume a păcii.

ECUMENISM

Peste 150 de persoane au participat la conferința inaugurată a Consiliului pentru relații ecumenice între evrei și creștini, care a avut loc la Canterbury, Conferința a fost urmată de o recepție cu preparate caver, organizată de președintele local al organizației, Rev Paul Wilton, și de directorul acesteia, dl Paul Mendel.

Conferința a fost prezidată de directorul executiv al Consiliului pentru relații ecumenice între evrei și creștini din Marea Britanie, Rev Edward Carpenter. Au fost prezenți primarul orașului Canterbury și episcopii de Dover și Maidstone.

AVIATICĂ

Dintr-un raport al președintelui El-Al, Raphael Harley, a reieșit că cifra profiturilor pe anul 1989 a companiei a crescut cu 29 la sută.

În anul care a trecut au fost transportate — prin intermediul Companiei El-Al — circa 1 miliard 74 de milioane de pasageri. Au fost inaugurate nouă linii aeriene către Stockholm, Budapesta și Varșovia și a fost semnat un acord comercial cu Aeroflot, cu aprobarea guvernului sovietic.

KIBUTZ

Industria kibuturilor reprezintă 7,5% din producția Israelului, totalizînd 420 de întreprinderi, care folosesc 17.000 de oameni.

FOTOGRAFICA

Fotografii și producătorii de film Lilly Markievicz a organizat o expoziție proprie de fotografii despre femeia evreică și identitatea iudaică, la Camera Rawok Gallery (Londra).

Ea consideră că identitatea iudaică implică mai mult decât a respecta prescripțiile religioase; implică adărea la înalte valori morale ale iudaismului și punerea lor în practică prin comportament cotidian.

Lilly Markievicz este membră al Societății „London Film Makers Coop”.

DECESE

Sammy Davis junior, cunoscut al cîntăreț negru, care a trecut la iudaism în 1956, devenind unul dintre cei mai fervenți sprijinitori ai Israelului și în cauzei evreiești, a înecat din viață în Statele Unite ale Americii, în vîrstă de 64 de ani.

La serviciul divin în memoria celui de-al treilea lord Rothschild, care a avut loc la Sinagoga West London, au luat parte primul ministru al Marii Britanii, dna Margaret Thatcher, doi foști prim-ministri, dl Edward Heath și lordul Caledon, primarul Ierusalimului, dl Teddy Kollek, și ambasadorul Israelului în Marea Britanie, dl Yoav Biram.

Aspecte din activitatea lordului Rothschild au fost evocate de către judecătorul Sir Leonard Hoffman, lordul Swann și către ministrul afacerilor externe, dl William Waldegrave. Serviciul divin a fost oficiat de rabinul dr. Hugo Gryn.

JOURNAL OF THE ROMANIAN JEWS

HIS EMINENCE

Chief Rabbi Dr Moses Rosen's Message for Rosh Hashanah and Yom Kippur to the Jewish Communities in Romania

Beloved Brothers and Sisters!

Our national calendar does not start with the month of Tishri, the month in which we still celebrate Rosh Hashanah — the New Year. It starts with Nissan, in the "month of spring" חשוון האביב that is clearly defined by the text of verse 12, 2 in the Book of Exodus: "this month is for you the head of the months, it is the first month from all the months of the year".

This is very natural. The month of passing from slavery to freedom, the month of the departure from Egypt begins our national history. It is the starting point of our life as a people. Nissan is therefore the first page in our calendar.

For all that... Six months later, just before the fall and not at the beginning of spring, we celebrate the New Year — Rosh Hashanah, the Head of the Year, we wish each other to "be registered in the Book of Good Life" and, more significant still, we do not cease to pray. It is true that the Jew prays three times every day, in the morning, at sunset and in the evening. However, when the "Days of Judgement" come near, at midnight and dawn, the messenger of the community knocks at the windows of the houses and cries: "Jews, wake up and praise the Lord".

For whom do we pray? For ourselves? For our own people? Open the books of prayer devoted to these days and you will find innumerable prayers for all mankind, for all peoples. The Holy Judgement decides the fate of all human beings that "pass in front of it like the flock in front of the shepherd". חתום היום "It is the day of the gestation of the world". Gestation, not birth. In that day began the process of gestation of a world that is destined to be born, a world of justice, a world that after the "pain of birth", after gestation, will be born as wished by the Creator, a world in which "wickedness will be dispersed like smoke", a world in which "the reign of oppression will disappear from earth".

Thus let us conclude.

Rosh Hashanah and Yom Kippur are holidays of eminently universalist character. It has always been so since we live in this world. A small and feeble people who struggles to save mankind. With our sense of humour full of self-irony we give to ourselves the name of "Welfarsorger", caring for the fate of the world. Our prophets, our heroes and martyrs, all is an epic poem serving a grand idea. It is the key-idea in all the prayers of this Jewish New Year, that after all, is not only Jewish but belongs to the world at large. חתום היום "Let us mend the world" this is the idea that crosses through all our prayers like a red thread. Let us redress this world in full gestation. It shall not become a jungle. Let us pray, let us fight so that the whole world shall be guarded against the danger of the abyss into which "the reign of tyranny" tries to throw it.

However, in this overwhelming altruism, we must not forget for one moment to care also for ourselves. We suffered too much during our multi-millenary itinerary, there were too many waves of hate discharged on us by the powers of evil and darkness, too vile the slander directed against us.

No. We did not kill God but we gave Him to mankind from the heights of the Sinai. Nevertheless, rivers of Jewish blood have flown along centuries because of the spreading of this terrible lie.

The highest forums of the christian world rejected it, they cleaned their creed from this infamous and stupid lie, however, it appears again in 1990 in a certain paper in Romania.

No. We did not bring in communism. We brought the grand idea of justice, harmony, between men. Others degraded it, distorted it and terrible were the sufferings we endured as long as this evil ideology ruled over this part of the world in which we live.

No. We shall not stand silent when one attempts minimize, to desecrate the Holocaust. Not only to sanctify the memory of the six million martyrs but also for the good of mankind we shall not permit neofascists to justify the Holocaust.

Human solidarity, peace and fraternity among peoples, the redress of individual and collective sins, the struggle against slander, the uprooting of poisonous weeds from the soul, the complete purification from hate of any kind, together with our identification in the destiny of mankind, these are the guiding thoughts, this is the message for Rosh Hashanah, this is the call of the universalist Jewish New Year.

Let God Almighty bless you, beloved brothers and sisters, let Him shed the blessings of peace, wealth and harmony on our dear country — Romania, let Him bless Eretz-Israel and the whole Jewish people granting a year of peace and flourishing. AMEN!

With the traditional wish of
KETIVA VAHATIMA TOVA
חתימה וחתימה טובה

Dr. MOSES ROSEN
Chief Rabbi of the Mosaic Cult and President
of the Federation of Jewish Communities from Romania



A His Eminence preaching

50 YEARS SINCE THE "VIENA-DIKTAT"

In the frames of the comemoration of half a century since Hitler and Musso- lini through the "Viena-diktat" decided to cut the north of Transilvania from the motherland Romania and gave it to Hungary, took place in Romania religious services for to remind this event.

The Federation of Jewish Communities organized a religious service in the memory of the more of 150,000 Jews from the north of Transilvania who were deported to Auschwitz by the Hungarian fascists and killed there by the nazis.

Chief Rabbi Rosen gave the sermon in which he underlined that "We are not making any confusion between Romanian and Hungarian peoples from one

side and from the other side the fascists of these peoples"; this comemoration is important for peoples not to let the new fascists to raise their head, not to let them to spread the poison of antisemitism, to write insults and menaces against Jews. The lesson of the years 1940-44 is too dramatic that we shall not raise our voice and civilised world must not tolerate the revival of spreading hate against us. The fascism must be stopped.

The ambassador of Israel, the ambassador of Venezuela and the diplomatical representative of United States, senators, scientists, writers and various other Jewish and non-Jewish personalities were present at the comemoration.

His Eminence Chief Rabbi Dr. Moses Rosen Met with a Delegation of U.S.A. Senators

On Friday, August 31, 1990, His Eminence Chief Rabbi Dr. Moses Rosen, president of the Federation of Jewish Communities in Romania, was invited by Senator Robert Dole, leader of the delegation of American Senators that visited Romania, to meet with the members of this delegation.

The meeting was attended by U.S. Senators Alphonse M. D'Amato, Don Nicles, Connie Mack, John Warner, Jake Garn and Steve Symms.

Also present were His Excellency Allan Green Jr., U.S. Ambassador to Bucharest and chargé d'affaires Larry Napper.

The topics discussed were:
a) An exchange of views about the present situation in this country and the support needed by the young democracy of Romania from the United States, in the spirit of the traditional good relations, the friendship between the Romanian and American peoples, so as to be able to start the material and moral reconstruction of the country.

b) The situation of the Jewish communities in Romania after the December 1989 revolution, the freedom of religious life, of Jewish-cultural and social free-

dom for the about 20,000 Jews still in the country, the generous assistance received from the noble organization of American Jews, the "Joint", and the full freedom for the Jews who wish to make ALIA, that is to join the work of reconstruction of the Holy Land.

c) At the request of the delegation members, His Eminence spoke about the alarming antisemitic attacks taking place in the country, about the resurgence of fascist phenomena and ideas that raise a threat for the entire Romanian people, and, of course, for the remnants of Judaism in Romania, that suffered so much under the fascist, ironguardist-antonescian régime. Enemy elements pursue the destabilisation of the situation. The government is very willing to make calm reign in the country and democracy a reality in Romania. An economic revitalization would help to strengthen the resistance opposed by Romanian intellectuals and by the whole people to these tendencies that spread the poison of interconfessional and interethnic hate.

The talk took place in a friendly atmosphere.

CHIEF RABBI DR. MOSES ROSEN

FORGETTING? FORGIVING? REHABILITATING? (II)

1986... Forty-five years since the Iasi pogrom.

The almanac of Vadim's "semi-official journal", "Săptămîna", preparing the "atmosphere", published an incredible article signed by Mihai Pelin (supposed to be "historical").

As usual, the number of martyrs was minimized: 500 "persons". The article dealt with the Iasi genocide in an impious, mocking way. With a view to "preparation and rehabilitation", the author launched a "sensational" piece of news.

Here it is: the fascist Italian writer and journalist Curzio Malaparte happened to be in Iasi just during the pogrom. That was quite logical, for it was a few days after the outbreak of the anti-

Soviet war and Iasi was on the very border. It is easy to understand that the international press was highly interested in that city.

Malaparte later wrote a book, "KAPUT", containing — among other notes concerning the war — some of the horrendous scenes he had seen with his own eyes during the Iasi pogrom. He relates that, on June 29, 1941 ("On that Sunday..."), he was in the house of the Italian consul, next to that of the Jewish lawyer Altain. The consul, who had heard rumours about some serious events being prepared, advised Altain to leave Iasi and seek refuge somewhere else. But the lawyer did not take his kind advice and remained at home.

(Continued on p. 10)

שנה טובה ומבורכת

(Continued from p. 9)

We were allowed to publish neither report, nor the summaries of the speeches. An indescribable fury broke out. I was in Switzerland in July 1986 when Mr Theodor Blumenfeld was summoned to the Department and its director Gheorghe Teanău read out an "indictment" con-

It was already midnight, my friends and colleagues in Budapest had vanished to thin air. I managed to say goodbye to none of them. The next day, at the port, in contrast with the pompous welcome ceremony, nobody was present to see me off and I have never been invited to Budapest since. I can't help it. Everything has to be paid for in this world of ours...

א פראקלאמאציע אין וועלכער אלע פאלי-
-
- בוחות פונעם לאנד ווערן גערופן צו א דעמאק-
טישער איינפאדשטענדעניש.

[illegible]

ידיעות פון דער ידישער וועלט

ליציטאציע

נישט לאנג צוריק איז אין תל-אביב פארגעקער-
טען איינע פון די גרעסטע קונסט גאממעלעס און
גאנציקע דורך דער ענגעלשאפט „אמעליס“ פון
געבנאנד. איר ציעל איז צו ערשטעלן 100 בילד-
ער פון וויכטיגע מאמענטן פון דער וועלט, צווישן
וועלכע אויך פון ישראל. די גרעסטע פרייזן האבן
די באקאנטן בילד געמאלדן פון מארק שאקאל, און
דאן 1918 – 1921 (165 מיליארט דראקא) איז
א פערטונט פון חיים סטאטן (109 מיליארט דראקא).
ס'האבן זיך באטייליקט אין דער ציעלשאפט ביר-
גער פון יאפאן, און דער שווייץ, מערב-זיד-
מיטלאנד, סאטראדאנאזשע, ענגעלער, ענגעלאנד, און
אמעריקע. שטאטן פון אמעריקע.

אין מאנטעווידעא (אורדנא) אין נישט לאנג
צוריק פארגעקומען א מאדש אין שטיקלייט קעגן

דעם דאָקטאָר פון ירושלים, ביי דער אקציע האָט
מיסעמיטיום און ראסיוזם. זיך באטייליגט א גרויסע צאָל בירגער פון דעם
זיידענענדיגן לעבן פון דעם לאַנד. די גרויסע

מאנופעסטאציע איז באערט געווארן דורך דער
אנוועזנהייט פון דעם פרעזידענט פון דער רעפּו-
ליק פון ניו יארק אלבערטא לאמא, דורך דעם

בליק, דער קאנסטאנטער, דער כולל מאדאטאן
געוועזענעם פרעזידענט, דער אמבאסאדאר פון ישראל אין
גינעסי, פון דעם אמבאסאדאר פון פיל מיניסטארן,
אירענטי, אירעס סאלאר, פון פיל מיניסטארן,
אירענטי, אירעס סאלאר, פון פיל מיניסטארן,

פארלאמענטאריער און פארשטייערס פון די יידישע
קהילות פון דעם לאנד.
צום שלום פון דעם מארש אין געליענט געווארן
צום מארש פון דעם מארש אין געליענט געווארן

א פראקלאמאציע אין וועלכער אירע פאליטיש
בוחות פונעם לאנד ווערן גערופן צו א דעמאקרא-
טישער איינפארשטענדעניש.

דער ליטווישער פון דער פוילישער פארטייטערשאפט
אין ישראל משטלאוו יאצאוווי האט איבער-
געגעבן דעם פראפעסאר פון העברעאישן אוניווער-
סיטעט אין ירושלים, יעקב גאדלבערג די אויס-
שליסל "אגלענעט קרייז". די באליונג האט
זיך ענטפערט פאר זיינע פארוואנדלונג פון דעם
ליטווישן פון פוילישן יודנטום דער פערזענלעכט
פון פוילן "אדוואקאט" און דער פוילישער קולטור

פאפא יעקב נאכגעבן איז געבוירן געווארן
אין יאר 1924 אין לאדזש אין לאדזשער גאנץ-
יידישעם פאמיליע.

הוא דאגמער.
לעצטנסט
אין אויך צום ערשטן מאל, ווען
א פאשער פון דעם

אין לעמק און אין אונגערסמעט אין פוילן.
וויבס אין און דאס, וואס פראג, שמערס אין
אונגארן געארט און געארט.

עס האט זיך צו פירן א קורס פון יידישער
אונטערזיכט פון די סאמע פרעסטיזשפולע צוויי
מיליטערן פון דער מזרח - אייראפעישער
מיליטער.

אויף יעדן פון די צוויי קורסן האבן זיך באטייל-
נעם בערך צו 50 סטודענטן.

70182

וויסנשאפטלער זענען אין חורש
נעמט פון דעם ירושלימער אונג-
זיסעם, בכדי צושטודירן אינעם פאראנטווארט-
לעך

מדינת ישראל
משרד החינוך והעניינים
התאחדות חובבי התורה והמצוות
בית המדרש הגבוה לרבנות
בירושלים

צייטשריפט

הרב הראשי ד"ר דוד משה ראזען

דאָס וואָס מען האָט נישט געקאָנט אמאָל שרייבן „פארגעסן? פארגעבן? רעאביליטירן?“

די אומעבארע זייט פון אן אזכרה

1986 ... 45 יאר זינט דעם פאָגראַם פון יאָס. דער אלמאנאך פון וואַריס, „אפּיציוו“, „סע-טעמיאַ“ (די וואָך), גלייט צו די „אמאָלגערע“, פּובליקאציעס און אומביליגלעכע אומטער-געשריבן פון מיהאַ פעלין (און דאָס האָט געזאָגט הייסן בלומערשט „נעשיכטע“).

די צאָל פון די מאַטריערס, און געוויינטלעך מינימאַליזירט געוואָרן – 500 „פּערזאָנען“, דאָס אַרטיקל האָט טראַטירט מיט ליכטיגקייטן און מיט בילדען דעם גענאצער פון יאָס. און גרייטנאָך „די רעאביליטירונג“, האָט דער מחבר צוגעלייגט א „באַכטע“.

אַט וועגן וואָס עס האַנדלט זיך, דער אימאַלע-נישער פאַסיליטישער שרופּטשטעלער און זישר-נאַליסט, קרוציא מאַלאַפּאַרטע, האָט זיך און יענע פאַנגראַם – מען געפּענעט און יאָס. „איז אַ לאַ-נישע זאך, ווייל „איז“ געווען און די ערשטע טען פונעם אָפּגאַנג פון דעם אַנטיסאָוועטישן קרוג, און יאָס און געווען ביי דער גרענעץ. זעלבפאַרש-גענדער, און די שטאַט האָט אַרויסגעוואָרן א גרויסן אינסערעס און דער אינטערנאַציאָנאַלער פרעסע האָט געזעהן צייט.

אַמאָל האָט דערנאָך געשריבן דאָס בוך „קאַפּוט“ און וועלכע צווישן אנדערע קריגע-מיין און אויך די שוידער סענענס וואָס ער האָט מיט זיינע אייגענע אויגן געזעהן ביים פּאָגראַם און דער מאַלאַפּאַרטער הויפּטשטאָט. צווישן אַ-דער גרעניץ פון דאָס האָט זיך געפּענעט זי-טיק דעם 29סטן יוני 1941 (אין יענעם וואָנט). אינעם הויז פון דעם אַרטיקל אַרדואַקאט, דעם שכן אַלמאָל, דער אַמאָל, וויאָו האָט דערפּאָרן און באַרייטן זיך פאַר געפערלעכע געשעענישן, האָט געטאָט דעם יידישן אַרדואַקאט ער זאָל אַנטפּרע-פון יאָס. ער האָט נישט געפּאָלט די עצה פון דעם קאַנסול און איז געבליבן אין דער היים.

און ווען מאַלאַפּאַרטע איז געווען ביים קאַנסול, האָט א געפער רומענישער וועלכער זיך אַרדואַקאט אין הויז האָבן צעשלאָגן צעבליטשט דעם „דו-אָט קאט דעם קאט אַרדואַקאט אים אין אַ אַרדואַקאט אַמאָל און זענען אוועק. מאַלאַפּאַרטע האָט אַמאָל זענען נאָכגעפאַרן מיט אַ מאַשינ אַבער געמווען האָבן זיי אים נישט געקאָנט. אין פאַ-דאָ-אָפּאָלע האָבן זיי געפּענעט נאָך זיינע פאַרבלי-טישע דאָקומענטן.

וואָס זאָגט „ה“ פעלין? אַז אַלץ איז אַ ליג. „זענען געמאַכט געוואָרן אויפפירלעכע אויספאַר-שונגען אין די יאָסער אַרכיוו. אויסגעטריבן-און אַפּאָלירט דעמאלט נישט געווען אין יאָס. „סע-טעמיאַ“ נישט אין אַ אַרדואַקאט נישט געוואָלט זאָל זיך געווען געפּענעט און יענע טעג אין יאָס, און זיין אַנוועזנהייט זאָל דערשיינען און דער אַרכיוו פון דער פּאַליציי. הייסט עס, נאָך אַ יידישער ליגן... דאָס באַוואַרשט „דער“ פּאַליציי. איז דאָ אַבער פאַרגאַסן א גאָט אויף דער וועלט? וואָס זשע טוט דער רבּנו ש-ל-עלם, טוט ער דאָס מאָל (לי-דעם וואָס נישט צווישן אַט א שמיא אים פּאָט אַרין דעם ליגנער מיט אן אומשטרייטבאַרן בא-ווייז.

ווי אזוי זשע געלייגט עס דעם רבּנו ש-ל-עלם? „זענען דאָך (אין 1986) פאַריבער 45 יאָר זינט דעם פּאָגראַם. ערדט זענען נישטאָ, ווי זאָל מען זי וועלן? וואָס טאָט אין בורא פון דער פערד-ראציע פון די יידישע מהלכות, טאָט און א בורא, קעגן מיין באַמערקע. דאָרט און דער בורא פון אינזש. בלומערשטעלער, געוועזענער וויצע-מיניסטער פון טראַנספּאָרט וועזן, אַנטיסאָוועטישע פּראָפּ-סאַר, און דעמאלט אין 1986, איז ער געווען פּרע-דיזענעט פון דער בוקאַרעסטער יידישער מהלכה. דער אַרדואַקאט אַטאַטאן איז געווען זיין שווער. די פּריו בלומערשטעלער איז איר מוטער (פּריו אַטאַטאן) וואָס קעגן איר פּאַרטיי, האָט זיך איר מאַכט און אַרדע (אידעם) זענען ביגעווען ביי דער סענעט וועלכע עס באַשרייבט דער זשורנאַליסטיק סאַלאַפּאַרטע. אַלץ דריי, די שווער, די מאַכטער און דער אידעם, באַוויינען ביי היינט דעם טראַגישן סוף פון דעם מאַרטינער אַטאַטאן, דער וואָס איז געפאַלן על קידוש השם.

היכע נאָך דעם דערשיינען פון דעם אַרטיקל האָבן איר פּאַרטייטליש ביים קלייט-דעפּאַרטאַמענט, ביים שעה מופּאנאַש. ווי געוויינטלעך, קיין ענ-פער נישט באַמוען.

אינעם מיט מינע נאָענטע מיטאַרבטער, האָבן מערסט 45 יאָר זינט דעם פּאָגראַם. „זענען געמוען קיין יאָס יידן פון אנדערע סאַלאַפּאַרטע, שטעט, און ערש פּינעט טויזנט. און לעצטן מאָמענט האָבן איר איינגעלאָרן די אַרטיקל סאַבט-אַרדואַקאט. איר האָבן ביי קינעט נישט גע-מאָנט קיין באַווייזונג. איר האָבן געווענדעט א איינלאָרונג דעם אַמאָלסאַדאַר פון מדינת ישׂראל, דאָס וואָס געבליבן דעם „ה“ קאַטקע, דער באַפּאָלמער-מיטשער פון דער אַטעריקאַטער אַמאָלסאַדאַר. מצד די הינטע מאַכט אַרדואַקאט זענען געמוען דעלאַטן פון אַ קלענערן ראַנג.

די פון „אויב“, און „אפּאָלירט דעם פון „אויב“, האָבן נישט געהאַט דעם מיט צו פאַרשטאַטן מיט כוח און אַרדואַקאטער מיטשער, און היינטער מיר דער אומפאַרשטאַטלעך וועט פאַר מיר פאַרבלייבן דער מאַכענט, ווען איר האָבן זיך געפּענעט אויף דער אומפאַרשטאַטלעך מירבונע, און היינטער מיר זע-נען געווען די אומפאַרשטאַטלעך מצב פון די יידישע „אפּיצירן און זעלנער וואָס זענען געפאַלן פאַר דעם פאַקטעלעך און דער מלחמה פון די יאָרן 1916 – 1918, און אַנטקעגן מיר זענען געווען די מאַסן קברים פון די טויזנטער מאַטריערס און דעם פאַקטעלעך פון יאָר 1941, און אַרדואַקאט, די טויזנטער פאַרשטאַטלעך געמישער פון דעם נאָענטן שטח פון דעם בית-עלם.

לאָנגער זייט האָט אַרומגענומען דעם עמק הכנעס אין וועלכע סע געפּינט זיך דער בית-עלם פון „דער שטאַט פון מאַרד“ (ער הרהר) (זע, די אומפאַרשטאַטלעכע געמישער פון אונדזער גרויסן פּאַנעט חיים נחמן ביאָליק).

זענען אַפּגעטריבן געוואָרן טויזער תּפּילות. אונדזערע יינגלעך און מיידלעך האָבן געווענען שוואַך לידער.

דער ערשטער האָט גענומען דאָס וואָרט דער ערדט מַעֲרָאָר בלומערשטעלער וועלכע האָט דער-צייט וואָס איז פאַרגעקומען און „זענען זונטיק“ דורך זיין וואָס א דערשיינט פון עטאַנע האָבן געזעהן די טויטע, גלייך ווי טויזנטער הייליקע קולות האָבן אַפּגעקלינגען געמישער פון אונדזער ווייבן, זייער צאָרן און רעוואַלט.

דערנאָך האָבן איר גענומען דאָס וואָרט. דאָס וואָס האָט געלייגט אין פאַרקויף נומער פון אונדזער צייטשריפט, שטעלט מיט זיך פאַר דעם אַלמאָל פון דער טעזע וועלכע איר האָבן אַנט-וויקלט:

1. „איז נישט געווען אן אַנאַרטישער פאַ-גראַם, נאָר אן אַרדואַקאטער גענאצער דורך דער געוויינטלעך בליז צום העכסטן ניוואָ.
2. איינס זענען די פאַשיסטן און פּעסע אנדערש אין דאָס פּאַלעס.
3. אַרדואַקאט האָט געבראַכט טרויער און פאַר-ניכטונג נישט נאָך דעם יידישן פּאַלעס, נאָר אויך דעם רומענישן.
4. מיר טאָרן נישט מאַלערוי דאָס פּראָפּאַגאַנד דעם אַנדערש פון די מאַטריערס. מיר פאַרגעסן נישט אן רעאביליטירן נישט. מיר ברענגען אויף דער אויבערפלאַך פון דעם געוויינטלעך אַפּגענומען פאַרברעכענע. נאָר אזוי וועלן מיר פאַרשטעלען דאָס פאַטעלעכע און דאָס פּאַלעס פון ניע סכנות, און נאָר אזוי וועלן מיר פאַרשטעלען דעם וועג דעם נאָ-פאַשיסטיש.

נישט דעם רעאָמאַנטישן נישט דער ערזעוועט פון די רעדעס האָט די געוועזן נישט דורכגעלאָזט. אויף אונדז האָט זיך אויסגעגאָסן אן אומביליגלע-כער שווערע פון צאָרן. איר האָבן זיך געפּענעט און יאָר 1986 איז געווען שווייך, ווען „העפּטאַר“ בלומערשטעלער איז אַרויסגעוואָרן געוואָרן אין דע-פּאַרטאַמענט, און דער דירעקטאָר מונטעאָו האָט אים געלייגט דעם „באַשולדיקונג אַקט“, פון 15 פונקטן. די האַרסטע באַשולדיקונגען קעגן אונדז און דער צאָרן מיט וועלכע זיי זענען אויסגע-דרום געוואָרן, זענען געווען באַגלייט מיט נישט פאַרשטעלעטע דראַוואַגען.

„איז געווען קלאָר אַז דאָרט, „אויב“, האָט מען געזעהן אן „אַנטיסאָוועטיש“, דאָס וואָס איז פאַרגעקומען אין יאָס, האָט מען באַדאַרפט אומבאַדינגט דער-שטיין: אַבער ...

דער ריש גלותא פון די רומענישע יידן צום דערשיינען פון זיין בוך „סכנות, נסיונות, נסים“

הרב דוד משה ראזען איז אויסגעווייטלע געוואָרן אלס הרב הכּוֹלל פונעם רומענישן יידנטום אין יוני 1948, איין חודש מיט צוויי טעג נאָכ-נע-בירטנאָט פון מדינת ישׂראל. דאָס איז געווען א ריזער צופאַל, אַבער פאַראַן צופאַל וואָס האָבן א שייכות... ווי סטאַטאָרישער פאַרדינסט, די עלה פון הונדערטער-טויזנטער רומענישע יידן, וואָלט נישט געווען געלייך אן דער יידישער מדינה ווי אַריינגענומען „ציוניזם-רומעניש“ וואָלט נישט געווען געלייך אן הרב ראזען.

איצט קען איר אַנהויבן פון אַנהויב. ריש גלותא איז נישט קיין נומא. קלאָר, דער ריש גלותא איז ביי האָט געלעבט און געווינט אין אנדערע צייטן און אין אן אנדערע טייל פון דער וועלט. די באַדייטונגען זיינען געווען אנדערע און דער ריש גלותא האָט בילדעט געטראָגן אן אנדער באַקאַנטע. דער ריש גלותא-עקזילאַרד בלע-ז-האָט געהאַט געזעט פון כבוד-מלכים און אפּאָל א פּרוואַטע אַרטי אַבער עס איז געווען גלות, אן צעמאַלט, און אן אייגענער שטריט-אדער, הילף, עס איז געווען שטודירן, אפּאָלירט ווען „שטראָל“ איז געמוען אין א גלייכערע קאַרטע...

פון דער צווייטער זייט האָט הרב ראזען געהאַט... און האָט ער הויבן אויף מאַכען פון די פונקציעס פון נאָר. ער וועט נישט האָבן קיין פאַ-ראַיב איר איר וועל זאָגן, אן ער איז נישט אן ערשטע נאָר, אַדער ער האָט נאָר, אַדער ער ערשט נישט קיין נאָר, אַדער ער איז דער ייסטשער פּרעזער און פּאָט אַהרן פון אַלע דע-גענישע יידן.

די „קלענער חכמים“ וועלכע פרעדיקט דע-מאָרטאָרע ווי זיכערע היינט אין לאַנדאָן און ניו יאָרק, פאַרזיין איר גענומען, דאָרפן געוויינט, און הרב ראזען האָט במשך פון אַרבעט געפּרע-יאר געזאָגט מירס דאָס ראַטעווען יידן פון קלעס. ער האָט מליים געווען די מעוה פון פּריוו סכנות נישט בדרך מליקע, דייטשע שטוט כמשיע. „כל המקים נפש אחת מישראל“... הרב ראזען האָט געראַטעוועט הונדערטער-טויזנטער. און זיי דיינן ווען דעמאָרטאָרעט... אין מדינת ישׂראל האָבן יידן דעמאָרטאָרעט...

וועט עס קען הרב ראזען פּרעזענטירן, ווייט, אן עס וואָלט אים גענומען מער נאָך צו פאַרהאַנדלען מיט פּרעזידענט פון די פאַרזאָמלעטע שטאַטן איידער מיט רומענישן דימאָקראַטיע...

די רומענישע יידן וועלן די ביינע וועלט-מלח-מות האָבן געהאַט א גרויסן כּלל? יאָ, אָט יידן דאָרפן זיך נישט מיטן אינעם פּאַליטישן געראַנגל

א צוזאמענטרעף מיט א רעלעגאַציע פון סענאַטאָר פון די פ.ש.א.

פרייטיק דעם 21סטן אויגוסט. די איז כבוד הרב הראשי ד"ר דוד משה ראזען שליט"א, פּרע-זידענט פון דער פּענעטראַט פון די יידישע מהל-לות פון רומעניע, איינגעלאָרן געוואָרן דורך דעם סענאַטאָר באָב דאָל, דער אַפּאָרעט פון דער דע-לעגאַציע פון די אַטעריקאַטער סענאַטאָר וועלכע האָבן באַזוכט רומעניע, און אן אַפּאָרעט גענומען מיט די מוטלידער פון דער דעלעגאַציע.

ביים צוזאמענטרעף האָבן זיך באַטייליקט די סענאַטאָרן אַלפּאַנס דאָמאטש, דאָן קלימלע, פאָט מאַח, דוואַש, וואַרנע, דוואַש, נאָר און סטיוו סייטס.

אזכרה

צום 50סטן יאַרטאָ פון דעם ווינער ריטאָט ווען היימלעך און סאָפּאָליני האָבן געפּרעגט פון רומעניע, טראַנסילוואַניע און עס אוועקגע-אונגאָר, האָט די פּענעטראַט אַרדואַקאט און אַזכרה אין אַנדגען פון די אַבער 150 טויזנט יידן פון צפון טראַנסילוואַניע וואָס זענען אין פּרילינג פון יאָר 1944 דעפּאָרטירט געוואָרן דער אַנאַרטישע פאַשיסטן און אומגעבראַכט נאָר וואָרן אן אוישווייז. כבוד הרב הראשי שליט"א האָט אונטערגעשטראָכן אַז מען דאַרף נישט אַלץ מיינן דאָס רומענישע אַדער דאָס אַנאַרטישע אַלץ מיט די פאַשיסטן פון די פּעלעכער, און אַזכרה אין א וואַרענג פאַר די פּעלעכער, און אַ סאַפּעט ווען איר די ביינע לענדער הייבן די ניע געטאָטן שטיטן אַפּאָסטי איר דעם קאַפּ. די פּעלעכער פון די יאָרן 1940 – 1944 דאַרף אַרדואַקאט מיט זאָל אַנטי-באַידיקן אַדער באַדאַרען. דער פאַשיסטישע אַפּגעשטעלט ווערן.

ביי דער אזכרה האָבן זיך באַטייליקט דער אַבאָד מאַדאַר פון מדינת ישׂראל, פון ווענעזעלא, דער פאַרשטיינער פון די פ.ש.א., סאַטנאַר, פון אינטעלעקטואַל יידן און נישט-יידן.

אנו מפרסמים את המאמר דהלן שהופיע ב"הצופה" מיום י"ט באב תש"ג (10.8.90)

בתהפוכות העתים

דוד דורון

מ מרדכי נטוי (שרד), קשר, רבעון המוסר לליטודי שטוטגט בענייני חסידות תל אביב והבטון לחקר העתונות היהודית, תל אביב, 7 מאי 1990.

הגיליון הרשמי והשביעי של "קשר", רבעון עשיר בתוכנו ויפהפה בצורתו, מוקדש ברובו לעתונות היהודית והחיה במרחבי ארץ ישראל, תופעה חדשה ומעניינת זו מתקיימת בקהילות היהודיות שבארצות המערב, ברומניה, בהונגריה, בצ'כוסלובקיה ובארצות נוספות.

מקום ייחודי תופס כאן הריון ב"כתביעת" דר השבועון של הקהילה היהודית ברומניה, שראיון עם עורכו, פרופ' חיים רימר, נרשם בחוברת. דו-שבועון זה אינו חדש, משום שהוא מתמיר בהופעתו - יחדיו בכל אירועים המורחית - משך עשרות בשנים, תחת שלטון הסובייטי של צ'אוסקו. אך עתה התחלש, ומכאן הסעם בהכרחו.

הדו-שבועון "כתביעת" נוסד לא פעם בעתונות בארץ ככלל, וב"על המסמך" בפרט. במאמר "זוגות האנטיסמים 1980", שנרשם ב"על המסמך" ב-21/1/81, במלאת תשע-יובל להופעת הדו-שבועון, קיים הח"מ ראיון עם העורך וחבריו המערכת, בבוטריסטלא סיפר העורך, כי השם "כתביעת" ניתן לירשטבועון, משום ששמות קוראים, כמו "מכתב" ו"מגורה", נפסלו על-ידי הצנזורה הסובייטית. ייתכן, כי העורכים הראשונים (ועים נמנה גם פרופ' עזרא מליישר, חתן "פרס ישראל") ניסו לטעון ייחוסו של העתון היהודי הראשון ברומניה (1855-1871), ששם את השם "קורות העתים". היה העתון התשיעי במספרו (כלל העתונות היהודית בעולם).

"כתביעת" שהחל להופיע בשנת 1946, היה מועד בכמותו וגונו בתוכנו, עקב קשיי דיו ומקום ומימון, לעומת העתונות היהודית והעברית המודפסת והמקוונת, שניספה כשר מאות כנסים בכל חבלות של רומניה. כסדרה, ביוזמה, נראתה לרשטבועון, אלא שייחודו היה בזה, שבתחילתו הופיעו גורמים העתון היהודי החדש במרחבי ארץ ישראל ובמערב, ומהם אחרונים, ואם נדעלם מן הירחון הספרותי והאקדמי של "המסמך" במסגרת כמות גדולה של כתבים יסודיים, ה"על" ייחודו גם של סופרים בארבע שפות: פורק 12 במימון, ה"על" 8 ביוזמה, 2 ביוזמה, 1 בעברית, מאתר יותר גם 1 באנגלית.

כתב עת

אף כי בסמוך הרשמי של כתביעת ככללה התוספת של היהדות הדתית מרומניה, הסוציאליסטית במדינה, השכילו עורכיו להביא בו גם וכתב בעל אופי "ישראל-יכלל, תנועה היסטורית והספרות של ימים עברו וגם מתחם המעשה כיום בתפוצות הגולה ובמדינת ישראל, הוא גם העו מדי פעם, ולא בלי הצלחה, לצאת נגד תופעות אנטישמיות, תוך קבלת גיבוי השלטונות כולל צ'אוסקו.

לאחר המהפכה והפלת צ'אוסקו ומשטרו נרם העתון לשבועות מספר. אך בינאר שנה זו חידת את הופעתו באותה המתכונת, בשיתוף בתהפוכות: "הרפובליקה הסוציאליסטית", אלא "רומניה" כלכלי. באותו ליווי כבר ספרי על תפילה בבית הכנסת בבוטריסט "לזכר גיבורי העם הרומני, חללי המדינה העם נגד הערצ' צ'אוסקו וחברו מרעיו".

בהרגלו, העתון ממשיך לרווח במפורס על פעילותו אצל השלטונות ועל כמותו בחו"ל של הרב הראשי ד"ר דב. רוזן, שהוא גם יור המדינה של הקהילות היהודיות ברומניה. כך נמסר בו מידע על הפעילות הקהילתית המקומית ועל כנסים ארציים, כצד וכתב בעל אופי היסטורי, פוליטיסטי וספרותי, מתחום העיון והמחקר בעולם היהודי ובמדינת ישראל ורגש מיוחד, משום על תולדות היהודים לארץ רומניה, לארץ השנים, בתחומים רבים.

לפני כעשר שנים הופק דו-שבועון זה בעשרת אלפים עותקים, מהם 8000 בתוכניו ורומניה וכולל קוראים לאיחודים ויחסי בחו"ל, רובם בנחש המדינה. לאורך השנים היו נשלחים כמה מאות גיליונות ליהודים במדינות המערב, לעתים אף הובאו ברוב שוועות מכתביהם. מאז קוראים גיליונות, מוסקבה, קייב וקו, באת, אובר פרוס, רוסה, גותרה איתה כמות תפוצה, אף כי ברומניה רק 20 אלף יורדים. כיום ש-400 אלף מהם עלו ארצה זה מכבר. לפני עשר הבחר עורך העתון, כי המסר שלי לקוראים בישראל הוא, "שיקראו את עתוננו ויבינו שזהו חלק מנשמתנו", שידעו כי מרגשים עצמנו בחלק כי העם היהודי וימית ישראל."

מחבר העתון, ע"ל המסמך

פרקי חיים של "ריש גלותא"



הרב ד"ר משה דוד רוזן

האנטיסמים, השבתי, מה, באמת רודפים יהודים? הרי בעתונות שלנו אין זכר לכך... תשובה לא נראתה בעיניו השר והוא בשלום "עליו להכחיש את הדברים".

הרב רוזן דחה את הבקשה, השר אמר לו כי הוא מעניק לו זמן לחשוב עד למחרת היום. "על כך הרב ד"ר משה דוד רוזן

השבתי לו במעשה של ר' אמנון - מחבר הפילה 'זוגות תוקף, והוספת, איני רוצה לחכות למתן תשובה תשובתי היא הרשמישעית: לא וליא' לבסוף נתרצה השר הרומני וסאלו האם ויאל הרב לפרסם הודעה כי מאפשרים ליהודי רומניה לקיים שבתות, ללימוד תורה ולהתפלל. "לכן הסכמתי, כי וזו חלק מהמציאות היהודית ברומניה", ואכן, ררר גם עלה בידו של הרב רוזן, כפי שהוא מתאר זאת בספרו, לקיים סדרי ודיון חיים יהודיים ולסמוך על הגחלה היהודית שלא תכבה. ברור לאדורך גם עלה בידו לקשור קשרים עם יהדות ארצות-הברית ובאמצעותם עם המדינה כשהוא הופך בן חסותם של האמריקאים. דבר זה בלע לעיו כניי בקיורו של הנשיא ניקסון במקורט. "זהו מי שאני להספיע על נשיא ארצות-הברית, כי יקים שיחות איתי בעת בקיורו ברומניה. אבל הסכמה היתה כיצד ידע להיות אחי, אמרתי כי אני נושא על תחום של מגוריו גדול של חזק, כך שהוא יוכל לראות אחי בקבלת הפנים שתיקד לכבודו בארצו של הנשיא צ'אוסקו, ואכן כך היה. ניקסון דאג אחי, מרחוק ומה ישר אלי ויברך אותי כאילו היה ידיר משכבר הימים".

צ'אוסקו וחבריו במשלתו נראו מאובנים למראה המהות היהודית של נשיא ארצות-הברית. פניהם זו הוותה ציון דרך חשוב בפעילותו של הרב רוזן. היא פתחה בפניו שיעים כדי להשיגם גם עמי ברפובליקה הרומנית.

היחסים עם השלטונות - "אהבה התלויה ברבר"

אם, זאת, מרגיש הרב בפרקי הביוגרפיה שלו, כי יחסי עם צ'אוסקו כאו ומתמיד היו קרורים מאור. הוא נפגש עמו אולי ארבע, או חמש פעמים בסך הכל. בשנים האחרונות אף בלט נהג ביניהם וזה הגיע לשיאו כאשר נערכו מסיבות לציון יום הולדתו השבעים וחמש של הרב ומעמד תגני זה למעשה החרם עליו שלטונות רומניה.

הוא עבד, אלא, הם אף אסרו על שגריר רומניה בישראל להשתתף בתגנית שנערכה בירושלים. אם לסכם את יחסי של הרב רוזן עם השלטונות, הרי היתה זו בעיקר "אהבה התלויה ברבר". כל עוד הורקקו לו היו מומאיים לו, ברצו שישו כי לא ויכלו להיעזר בו שלם השגת מעמד של מדינה מוערעת בסחר עם ארצות-הברית, נהגו להתעלם ממנו. למעשה, גם הרב רוזן לא ראה את עצמו ידיר של המדינה. הוא הקפיד לקיים קשרים עם השלטונות כשלנגד עיניו מטרה אחת והיא הצלת היהודים, תוך שמירה על מורשתם היהודית. ובתחום זה האירה לו הצלחה ממש.

בפרקי ספרו אנו מוצאים תיאור מעניין על שבת אחת במוסקבה, על פגישותיו המרגשות עם הרב הקהילה והמתפללים בבית הכנסת הגדול. ובתוך אותו ביקור רשם ביומנו בלשון התנחל האמון של עם ישראל: "עוד לא אבדה תקוותנו...".

לרב ובני קהילתו ברומניה היו במידה מסוימת באיזוהר ליהודי בריהמיועצות. הם שלחו לשם את הביטאון של הפרדחה בריהמיועצות. הם סירעו במידת האפשר בחייוק החישובים היהודיים של יהדות בריהמיועצות.

באחרים מפרקי הספר מתייחס הרב לקשריו עם מדינת ישראל. מספר על פגישותיו עם מנהיגים ישראלים ביניהם גולדה מאיר ויונהם בן, ואגב כך מגלה על ויכוח שניהל עם גולדה מאיר. היא טענה

מאת משה אישון

"סכנות נסיונות ונסים" - כך הכתיר הרב ד"ר משה דוד רוזן, רבה הראשי של רומניה, את ספרו האוטוביוגרפי שיוצא לאור בלונדון בשפה האנגלית בהוצאת ויונפלד את ניקולסון.

ספר חיו של הרב, אשר עמד במסך למעלה כמעט שנה על מסמך קהילתי והנהיג אותה בשם הקהילה והגורמים תחת המסמך הקומוניסטי, נרשם מפי עלירי העתונאי יוסף פינקלסון, עורכו ה"נאזים כרוניקל" באנגליה.

לפניו ספר אשר בצד סיפור החיים של הרב מעל פרסיות חיים לא רק של הקהילה היהודית ברומניה, אלא גם מפתח את הורקד על יהדות בריהמיועצות, מנה, ועל הקשר שנוצר בין הקהילות היהודיות באחור מסך הכולל ככלל ויהדות רומניה כגם עם ראשי הארגונים היהודיים בעולם המערבי, מה.

זה סיפור חיים בלתי גריל של רב ומורה דרך, שדא את ניצב בפני סכנות המוות ביותר, בתוך זה נסיונות קשים, אך הוא יודע לשמור על עוז רוחו, זה פניה שלא לוותר אפילו כהוא על כלל הקהילות במדינת הקיסר הרבני, והוא גם כמנהיג "הקשר ה"נאזי" של כניי מיליון יהודים אשר שחרר ברומניה אחר נוראות השואה שפקדה את יהדות אירופה.

בתמיכת הנשמה היהודית

בספר שנכתב לא רק בכשרון רב, אלא גם בתמיכת הנשמה היהודית של המספר, מתגלה הרב משה רוזן כמנהיג יהודי אמין לב, גדול דעה, אוהב ישראל ואוהב את עם ישראל, תורת ישראל וארץ ישראל, לא נבנים אפוא גם נציון שבפרק זמן זה לא עבד במחנה ולא ידעו מנהיג ציבור אשר ידע לנחם בתחומה את המדינה הכארת של ארבע מאות אלף יעדים כדי להביא לעלייתם של בארבע מאות אלף יהודים מרומניה, וזאת בשעה שהמדינות הקומוניסטיות ביטטו תחת נעילה על העיסוק של יעילות שיערים והאמת במדינת ישראל את חסותו אין ספק שיעילות של יהודי רומניה מציגת את ה"היסטוריה" הנכונה הנכונה המסתורית מתוך ספרו "היסטוריה" של הרב.

ואם זאת אין זה אלא פרק אחד מתוך הרבה פרקים הנראים שבהם נאמת והמאמרים את הסכל והענין שבהם יהודי רומניה במשך ארבעים שנה ואף שנה למעלה מהם.

מיו ספר פרטים רבים על סכלם של יהודים גם ליהודים היהודים אשר צירפו את עצמם ל"היסטוריה" מסתרה את ויהל לנגד עיניו, לעצם שיערים יהודיים ולחלם את שרירי התרבות היהודית בתוך קהילות ישראל ברומניה. זהו ענין במחלומות בברית-המועצות ועל המדינה ה"נאזית" שגם ארגונים יהודיים כגון ב"מ"א אשר קשר קשר כדי לפגוע בברית-המועצות ובני האדם היהודים.

למה זה פחד תאוה. החששות הפכו לחלק מלחמה גם מתוך הקהילה היהודית ברומניה. נעצרו רבים שנחשבו כצינורות וגם פרנס קהילות בארץ היום - מספר רב - הוא הומן בבחינות לכשכמו של הרב הרומני לענייני רתות. "נתקשתי" להכחיש את הידיעה היהודית, מפי שיוצגו על-ידי ארצות-הברית וכלי התקשורת המערביים

אזכרה

ביום ה' 30-אוגוסט ש.ו. התיימרה "בבית הכנסת הקורלי במורדשם אזכרה לזכר נשמות הקדושים שנהרגו ע"י הרודנים הפשיסטיים-ההורוטיסטים במחנה של הירושם מווינה (1940). כמו כן נזכרו הקדושים אהב"י שנהרגו ע"י הפשיסטים והרומנים בימי שלטונם של אונגומוסקו (ש"ס. טסס ההזכרה ע"י חברי הרב הראשי דר. דוד משה רוזן שליט"א, יו"ר ועד הקהילות היהודיות ברומניה. השתתף סה"ר רב וגם שגרירי ישראל וונגוואלה ונציגי שגר-ות אחרים".